

สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการ
ดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

STATE OF LEARNING MANAGEMENT IN THE SOCIAL STUDIES CIVICS,
CULTURE AND LIVING IN SOCIETY BASED ON FOUR SUBLIME
STATES OF MIND OF TEACHERS UNDER THE SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 24

พระจินดา สุชาโต (พรมชาลี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

พระจินดา สุชาโต (พรหมชาลี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

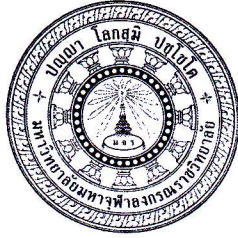
State of Learning Management in the Social Studies Civics,
Culture and Living in Society Based on Four Sublime
States of Mind of Teachers under the Secondary
Education Service Area Office 24

PhraJinda Sujāto (Promchali)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “สภาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน
สังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔
จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
สอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

กรรมการ

(รศ. ดร.อังคณา ตุงคะสมิต)

กรรมการ

(ดร.สมควร นามสีฐาน)

กรรมการ

(ผศ. ดร.วิทยา ทองดี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สมควร นามสีฐาน

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.วิทยา ทองดี

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระจินดา สุขาโต)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์
- ผู้วิจัย** : พระจินดา สุขาโต (พรมชาติ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.สมควร นามสีฐาน, ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนา), ปร.ด. (พัฒนาสังคม)
  - : ผศ. ดร.วิทยา ทองดี, ป.ธ. ๓, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), ศษ.บ. (ประถมศึกษา), ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา), Ph.D. (Social Science)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การทำวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการ และเพื่อศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างคือครูสังคมศึกษาจำนวน ๑๖๕ คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) การวิเคราะห์ข้อมูลคือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยสถิติ (Independent-Samples T-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : F-test)

ผลการวิจัย พบว่า

สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ของครูสังคมศึกษาที่จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนควรปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริม โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนมีอารมณ์ที่สนุกสนานในการเรียนมากขึ้น ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรมีการประเมินผลและพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ และกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย หรือ กิจกรรมจิตอาสาต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ และเป็นคนดีของสังคมสืบต่อไป

Thesis Title : State of Learning Management in the Social Studies Civics, Culture and Living in Society Based on Four Sublime States of Mind of Teachers under the Secondary Education Service Area Office 24

Researcher : PhraJinda Sujāto (Promchali)

Degree : Master of Arts (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Somkhuan Namseethan, Pali VI,
B.A. (Social Studied Teacing), M.A. (Development Sociology),
Ph.D. (Social Development),

: Asst. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee, Pali III,
B.A. (Social Studied Teaching), B.Ed. (Primary Education),
M.Ed. (Educational Technology), Ph.D. (Social Science)

Date of Graduation : February 25, 2019

Abstract

The aims of this research were: to study the state of learning management in the social studies, civics, culture and living in society; to compare the levels of operation and study the ways in relations to the learning management in the social studies, civics, culture and living in society based on the principles of Four Sublime States of Mind (Pāli: brahmavihāra) of teachers. This study was a survey research with its 165 samples as social studies teachers under the Office of Kalasin Secondary Education Service Area 24. The tool used in this study was the questionnaire and the obtained data were analyzed by the following statistics: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test (independent samples) and One Way Analysis of Variance: f-test.

The research results were as follows:

1) The mean score of the state of learning management in the social studies, civics, culture and living in society based on the principles of Four Sublime States of Mind of teachers under the Office of Kalasin Secondary Education Service Area 24 in overall was at a high level.

2) The overall statistic scores from the comparison of the operations of learning management in the social studies, civics, culture and living in society of the teachers, classified by their personal factors: genders, ages, education and teaching experiences were indifferent with the statistical significance level of 0.05.

3) The guidelines for learning management of social studies are that teachers should improve and develop learning management by creating a learning atmosphere in the classroom for students to have more fun in learning; they should adopt modern technology related to learning contents in teaching and learning more; there should be an evaluation and development in the subject of civics, culture and living in society with the principles of Four Sublime States of Mind; and the Dharma camp activities, Thai manners contest or volunteer activities should be organized in order to instill students with civics, cultures and living in society with the principles of Four Sublime States of Mind and to make them as the good people of the society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ก็ด้วยความช่วยเหลือเมตตาอนุเคราะห์จากผู้มีอุปการคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี ที่ได้เสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเขียนงาน และช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบทุกท่านคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร. ประยูร แสงใส,ดร.สาคร มหาหิงค์,พระครูสุธีรสาร,ดร.(ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์),พระครูสิริพัฒน์นิเทศก์(รองเจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ ประธานเผยแผ่จังหวัดกาฬสินธุ์),นายชัยวัฒน์ ตั้งพงษ์ (ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔) ทำให้งานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ชี้แนะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ด้านเนื้อหา และขอกราบขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ที่มีความเป็นกัลยาณมิตร พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความสะดวกในการติดต่อประสานงานมาโดยตลอดระยะเวลาที่เรียนหนังสือและเขียนงานวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณพระครูสิริพัฒน์นิเทศก์ รองเจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ประธานเผยแผ่ประจำจังหวัด ประธานมูลนิธิพระพรหมภูมิปาโล ภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดไตรภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อำนวยความสะดวกในการเรียนหนังสือ และญาติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานวิจัย จนทำให้งานออกมาสมบูรณ์เรียบร้อย

ขอขอบพระคุณครูอาจารย์ทั้งหลายผู้ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมให้ คอยแนะนำตักเตือนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศาสนาพุทธศาสนา บัณฑิต ทำให้ผู้วิจัยได้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในวิชาชีพและหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และขอขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดชีวิตในโลกนี้ และญาติพี่น้อง ลูกหลานทุกคนที่คอยให้กำลังใจตลอดเวลา ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศถวายบูชาคุณแด่พระพุทธศาสนา บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้ได้ให้ชีวิตและปัญญาในการดำเนินชีวิตทุกท่านด้วย

พระจินดา สุขาโต (พรมชาลี)

๙ มกราคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ คำถามการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑	๒๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับครูสังคมศึกษา ในศตวรรษที่ ๒๑	๓๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔	๔๐
๒.๕ บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔	๕๓
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๖
๒.๗ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	๖๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๗
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๗

๓.๓ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๐
๓.๔ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๒
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๗๓

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ๗๗

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน	๗๙
๔.๒ ผลการศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม	๘๑
๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน	๘๘
๔.๔ แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์	๙๓
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๕

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ๙๗

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๐๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๖

บรรณานุกรม ๑๐๘

ภาคผนวก ๑๑๒

ภาคผนวก ก. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยและหนังสือขอความอนุเคราะห์	๑๑๓
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๒๑

ภาคผนวก ค. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (IOC)	๑๓๒
ภาคผนวก ง. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out) และหนังสือขอความ อนุเคราะห์	๑๓๙
ภาคผนวก จ. หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	๑๔๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๓.๑ แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างโรงเรียน	๖๗
ตารางที่ ๓.๒ แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างครูสังกัดศึกษา	๖๘
ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๕
ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม	๗๗
ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	๗๘
ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๗๙
ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	๘๑
ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	๘๒
ตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคม ศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลัก พรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมจำแนกตามเพศคือ เพศชาย จำนวน ๖๒ คน เพศหญิง จำนวน ๑๐๓ คน ($n = ๑๖๕$)	๘๔

- ตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอายุ ๘๕
- ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ ๘๖
- ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ๘๗
- ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน คือ ประสบการณ์การสอน ๑ - ๑๐ ปี จำนวน ๖๘ คน ประสบการณ์การสอน ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๙๗ (n = ๑๖๕) ๘๘

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ แผนภาพรู้้งและแ่องรู้้ง ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑	๑๗
แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยในขณะนี้พยายามขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นพลเมืองสู่ประชาคมอาเซียน โดยประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปี พุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นการสร้างสังคมภูมิภาคให้พลเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ร่วมกัน ฉันทาติมิตร ประชาคมอาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างประเทศในภูมิภาค อารังไว้ซึ่งสันติภาพเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางด้าน เศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกินดีอยู่ดี บนพื้นฐานของความเสมอภาคและ ผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิกทั้ง ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา และการที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายดังกล่าว จะต้องมีการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กไทยสู่ประชาคมอาเซียนให้ประสบผลสำเร็จ และต้องกำหนด เป้าหมาย ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กไทยที่จะพัฒนาสู่การเป็นประชาคมอาเซียนให้ชัดเจน ทั้งด้าน ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และที่สำคัญคือด้านเจตคติซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพลเมือง อาเซียนที่มีคุณภาพ^๑

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒^๒ มีนโยบายมุ่งเน้นแนวทางการพัฒนา โดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอก ประเทศ นอกจากนี้ยังมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้าง สังคมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

---

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนระดับมัธยมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒* (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), หน้า ๑๒. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

พอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดีซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมโดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคมนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองควรมี ๓ มิติ คือ ๑) ด้านความรู้ ความเข้าใจ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจหลักและระเบียบการปกครองประเทศในระดับประเทศ และ ระดับท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความรู้ความเข้าใจใน ความเกี่ยวโยงกันของสถานภาพของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมเชิงซ้อน มีความรู้ความเข้าใจการเมือง การปกครองในมิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนและการเมือง ภาคประชาชน เข้าใจเรื่องของ สิทธิชุมชน ทูทางสังคมอันหลากหลาย มีความรู้ความคิดเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งใน ระดับประเทศ และระดับโลกที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศไทย และมีความรู้ความสามารถ ในเทคโนโลยีสมัยใหม่ วิถีชีวิตอย่างใหม่ตามควรแก่วิชาชีพของตน ๒) ด้านความคิดเห็นหรือเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีเจตคติที่ดีต่อ การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เป็นผู้มีความคิดเห็นต่อเหตุการณ์บ้านเมืองเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตและค่านิยมอย่างไทย เห็นคุณค่าและผดุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่นและมีความคิดเห็น ที่ทันสมัย ๓) ด้านการปฏิบัติตน ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย ศีลธรรม และกติกาสังคม ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ ปฏิบัติตนตามหลักสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ปฏิบัติตนให้เป็น ประโยชน์ต่อผู้อื่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็น เรื่องของการจรรโลงความถูกต้อง ความเป็น ระเบียบ ความดีงามของสังคม^๓

^๓ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, เอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น พลเมืองดี, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒.

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กล่าวว่า การสร้างนักเรียนให้เป็นพลโลก หรือพล โลก(Global Citizen) ไว้ในวิสัยทัศน์ของหลักสูตร มุ่งพัฒนาความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็น พลเมืองไทย และพลเมืองโลก ระบุถึงมาตรฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีไว้อย่างชัดเจนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้ สาระที่ ๒ : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ได้ระบุไว้ในมาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^๔

พระพุทธศาสนาเถรวาทจะมีคำสอนเกี่ยวกับสังคมโดยตรงปรากฏอยู่ หลายหมวด ดังที่พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) ได้รวบรวมไว้ในธรรมบุญชีวิต หมวดคนกับสังคม เช่น สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖ อปริหานิยธรรม ๗ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น จากหมวดธรรมเกี่ยวกับสังคมซึ่งพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) ได้รวบรวมไว้ใน ธรรมบุญชีวิต หมวดคนกับสังคมนี้ท่านได้กล่าวถึง พรหมวิหาร ๔ ว่า คือ ธรรมของคนมีคุณ แก่สังคม (สมาชิกที่ดีของสังคม) พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมที่มีความสำคัญและน่าสนใจ นอกจากนี้พรหมวิหาร ๔ ยังเป็นหมวดธรรมซึ่งรู้จักกันแพร่หลายในสังคมว่า คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา คือ ความรัก กรุณา คือ ความสงสาร มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่น อยู่ดีมีสุข อุเบกขา คือ ความวางเฉยมีใจเป็นกลาง ในขณะที่พุทธศาสนิกชนบางส่วน ยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหมวดธรรมดังกล่าวอีกหลายประการ เช่น ไม่เข้าใจว่า พรหม วิหาร ๔ เป็นคุณธรรมประจำใจเป็นคุณภาพจิตหรืออยู่ในระดับความคิด เนื่องในสัมมา สังกัปปะ การฝึกอบรมพรหมวิหาร ๔ จึงรวมอยู่ในหมวดสมาธิหรืออภิญญาสิกขา ถ้าจะใช้ พรหมวิหาร ๔ เช่น เมตตา กับการแสดงออกภายนอก ก็ต้องเอาเมตตานี้ไปประกอบการกระทำ คือ กายกรรมประกอบด้วยเมตตา วจีกรรมประกอบด้วยเมตตา เป็นต้น เพราะวลััพท์ เมตตา ยังไม่เป็นการกระทำขั้นปฏิบัติการทางสังคมโดยตัวของมันเอง^๕ ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕๖.

พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูนั้นมิได้มีขึ้นเฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น การให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้น่าจะเป็นประโยชน์ ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียน เรื่องพรหมวิหาร ๔ และเรื่อง การพัฒนาสังคม ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อนำไปสู่วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคมเพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีและเป็นการสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓ คำถามการวิจัย

๑.๓.๑ สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓.๓ แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ด้านประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จำนวน ๕๕ โรงเรียนในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวนทั้งหมด ๒๙๑ คน

๑.๔.๒ ด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาใน ๒ ประเด็น คือ

ประเด็นที่ ๑ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน ๔ ด้าน คือ

๑.๔.๒.๑ การจัดเนื้อหาในหลักสูตร

๑.๔.๒.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๑) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

๒) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๓) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

๑.๔.๒.๓ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

๑.๔.๒.๔ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ประเด็นที่ ๒ การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านคือ

๑. นักเรียน

๑.๑ ทักษะการเรียนรู้

๑.๒ การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

๒. ครู

๒.๑ ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน

๒.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๒.๓ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๒.๔ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

๒.๕ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

๒.๖ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

๒.๗ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

ครูสังคมศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน มีระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ที่แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา หมายถึง ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในปัจจุบันเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งศึกษาในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑.๖.๑.๑ การจัดเนื้อหาในหลักสูตร

๑.๖.๑.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๑) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

๒) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๓) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

๑.๖.๑.๓ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

๑.๖.๑.๔ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๑.๖.๒ สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม หมายถึง ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลกเข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และ อารักขาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๑.๖.๓ หลักพรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่าง ประเสริฐ หรือธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพระพรหม (พรหม-ประเสริฐ วิหาร-ธรรมเป็นเครื่อง อยู่) หมายความว่าถ้าใครมีพรหมวิหารแล้ว ผู้นั้นเชื่อว่ามีธรรมประจำใจที่ประเสริฐ หรือมี ธรรมประจำจิตใจเหมือนกับพระพรหม

พรหมวิหาร หรือพรหมวิหารธรรม มี ๔ อย่าง คือ เมตตา ความรักใคร่ ที่ปรารถนาจะต้องการให้เป็น สุขความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจเช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิด ความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีการมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนา ให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจเสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่วตามกฎแห่งกรรม พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นธรรมสำหรับมนุษย์ผู้มีจิตใจประเสริฐทุกคน

๑.๖.๔ ระดับการปฏิบัติการ หมายถึง การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ ครูสังกัดศึกษาในปัจจุบันเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ที่ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สู่ถึงระดับทักษะในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ของ ครู ที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามที่สังคมต้องการ

๑.๖.๕ แนวทางทางการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นสาระที่ ๒ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้น เป็นสาระ ที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน จะช่วยให้ครูสังกัดศึกษาเข้าใจการจัดการเรียนการสอน สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และนำไปสู่การปฏิบัติโดยเฉพาะการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖.๖ ครูสังกัดศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เปิดสอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ มี ๒ กลุ่ม คือกลุ่ม ที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูระหว่าง ๑ - ๑๐ ปี และครูสังกัดศึกษาที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูตั้งแต่ ๑๐ ปี ขึ้นไป

๑.๖.๗ นักเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน มัธยมศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ได้รู้สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้ทราบสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง

วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารและครูเข้าใจสภาพการจัด กิจกรรมและส่งเสริมการดำเนินงานของครู ซึ่งจะเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๗.๒ ได้แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๗.๓ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีประเด็นที่จะศึกษา คือ

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับครูสังคมศึกษา ในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔

๒.๕ บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ทิศนา ขัมมณี^๑ กล่าวว่า “เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็น ตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียน และประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนควรจะได้รับ และมีการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้อย่างเต็มตัว และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการ

---

^๑ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

เรียนรู้ที่แท้จริง” การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (active participation) หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นผู้จัดกระทำ ต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งที่เรียนรู้ มิใช่เป็นเพียงผู้รับเท่านั้น ผู้เรียนจึงมีความตื่นตัวทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้ง ๔ ด้านนี้จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน ส่งผลต่อการ พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียน นั่นคือเมื่อนักเรียนได้เคลื่อนไหวปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ (กาย) ได้ใช้ความคิด (สติปัญญา) ได้มีการปฏิสัมพันธ์และเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น (สังคม) และเกิดอารมณ์ ความรู้สึกอันจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง (อารมณ์) ผลการเรียนรู้ที่แท้จริงก็จะเกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ ฯลฯ ที่ผู้เรียนสามารถสร้างความหมายให้กับสิ่งเร้าหรือสิ่งที่เรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมของตนจนเกิดเป็นความหมายที่ตนเข้าใจ และสามารถอธิบายตามความเข้าใจของตนได้ จึงจะถือว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ดังนั้น เมื่อการมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวเป็นกระบวนการที่ช่วยนำนักเรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ครูผู้สอนจึงควรดำเนินการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. กิจกรรม/ประสบการณ์เรียนรู้ที่ครูจัดต้องเอื้อให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้ง ๔ ด้าน และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้

๒. ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมอยู่อย่างตื่นตัว ครูควรลดบทบาทของตนเองลงและเปลี่ยนบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้ อาทิ การบอก การสั่ง การชี้นำ การรบกวนสมาธิของนักเรียนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือเป็นผู้ช่วยให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ

ในการดำเนินการทั้ง ๒ ประการ ครูผู้สอนยังคงมีบทบาทเด่นและสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะครูยังต้องเตรียมการสอน เช่น เป็นการเตรียมว่า ช่วงเวลา / จังหวะใดจะใช้คำถามอะไรกระตุ้นเราความคิดของนักเรียน และใช้คำพูดอย่างไรจึงจะไม่เป็นการสั่งการ หรือชี้นำจนเกินไป ครูต้องเตรียมกิจกรรม / ประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียน และที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบด้วยกัน ที่สำคัญซึ่งเป็นที่ กล่าวถึงทั้งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็คือ การ

จัดการ เรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด และกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยโครงงาน ซึ่งมีแนวทางในการ พัฒนาผู้เรียน ดังต่อไปนี้ (ลัดดา ศิลาณ้อย)^๒

๒.๑.๑ กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงงาน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงงานตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อและหลักการ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนภายใต้หลักกระบวนการจัดการ เรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในห้องเรียน (อ้างถึงใน โครงงาน : การเรียนรู้ที่ลุ่มลึก เอกสารการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ลำดับที่ ๑๖) กล่าวคือ

๑. ผู้เรียนได้เลือกเรื่อง/ประเด็น/ปัญหา ที่ต้องการจะศึกษาด้วยตนเอง
๒. ผู้เรียนเลือกและหาวิธีการตลอดจนแหล่งของข้อมูลที่หลากหลายด้วยตนเอง
๓. ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ (เรียนรู้) ด้วยตนเอง
๔. ผู้เรียนได้บูรณาการทักษะ/ประสบการณ์/ความรู้/สิ่งแวดล้อมรอบตัวตามสภาพจริง
๕. ผู้เรียนเป็นผู้สรุป (สร้างองค์ความรู้) ด้วยตนเอง
๖. ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น
๗. ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้จริง

ดังนั้น การให้ผู้เรียนทำโครงงานจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ด้วยตนเองและปฏิบัติเอง ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดอย่างอิสระ ได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ได้ ฝึกทักษะกระบวนการในการ ค้นคว้าหาความรู้ เช่น การสังเกต การคิด การสำรวจ การ ตั้งสมมติฐาน การทดสอบ การทดลอง การรวบรวมข้อมูล การหาข้อสรุป การอภิปรายของสมาชิก ในกลุ่ม การ วางแผนการทำงาน การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เช่น การ แสดงรูปแบบ จำลอง การจัดนิทรรศการการเขียนในรูปของแผนภูมิ แผนผัง การเขียนเป็น รายงาน หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับ โปสเตอร์ การจัดทำแผนโครงการ การแสดงละคร การ แสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น เริ่ม ตั้งแต่ปัญหาที่นักเรียนสนใจและอยากรู้คำตอบจึงได้ทำการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล รวบรวมข้อมูล ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยความรู้ความเข้าใจจากเรื่องต่างๆ ที่ได้ เรียนมา ใช้กระบวนการและทักษะ ต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานภายใต้การให้คำแนะนำปรึกษาและการดูแล ของครูหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงงานเป็นวิจัยเบื้องต้นสำหรับเด็กๆ

---

^๒ ลัดดา ศิลาณ้อย และคณะ, เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒. (อัดสำเนา).

๒.๑.๒ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด

ทิสนา แชมมณี^๓ ได้อธิบายว่าการคิดมีลักษณะเป็นกระบวนการ ไม่ใช่เนื้อหา ดังนั้นการสอนหรือการพัฒนาการคิด จึงต้องเป็นการสอนกระบวนการหรือวิธีการ และได้เสนอ แนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียนว่ามีหลากหลายแนวทาง ได้แก่

๑. การส่งเสริมปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาสมอง เช่น การได้รับสารอาหาร น้ำการหายใจที่เหมาะสม การได้รับการพักผ่อนที่เพียงพอ และการบริหารสมอง

๒. การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี โดยให้ผู้เรียนเป็นแบบอย่างที่ดี และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด

๓. การใช้โปรแกรม/หลักสูตร/สื่อสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ทักษะการคิดเฉพาะ ทักษะโดยตรง

๔. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยอาศัยทฤษฎี หลักการต่างๆ ที่ส่งเสริมการคิด เช่น ทฤษฎีพุทธิปัญญา ทฤษฎีการสร้างความรู้ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการคิด อาทิ หลักโยนิโสมนสิการ

๕. การสอนและแก้ทักษะการคิด โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน และกระบวนการต่างๆ ที่เน้นการพัฒนาการคิด เช่น รูปแบบกระบวนการเรียนการสอนความคิดสร้างสรรค์ (synectics instructional model) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดย สุมณ อมรวิวัฒน์ รูปแบบการเรียนการสอนซิปปา (CIPPA) โดยทิสนา แชมมณี

๖. การบูรณาการการสอนและแก้ทักษะการคิดในการเรียนการสอนเนื้อหาสาระต่างๆ ที่ครูสอนอยู่แล้ว

๗. การใช้เทคนิคต่างๆ ที่ส่งเสริมและพัฒนาการคิด เช่น เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการทำผังกราฟฟิก เทคนิคการคิดหมวด ๖ ใบ

๒.๑.๓ ความหมายของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้

พิมพันธ์ เดชะคุปต์^๔ ได้ให้ความหมายรูปแบบการสอน หมายถึง สภาพ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แสดงการจัดโครงสร้างที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญที่จัดไว้อย่าง เป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี แนวคิด ความเชื่อ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญในการเรียน รวมทั้งวิธี

---

^๓ ทิสนา แชมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๔๗.

^๔ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ, การคิดด้วยโครงงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘.

สอนและเทคนิคการสอนต่างๆที่ช่วยให้สภาพการเรียนรู้เป็นไปตามทฤษฎี แนวคิด หลักการ พื้นฐานได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ และใช้เป็นแบบแผนในการจัดการเรียนการสอนให้ บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ทศนา แคมมณี^๕ ที่ได้ให้ความหมายของรูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการ จัดการเรียนการสอน ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิค การสอนต่างๆเข้ามาช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ

สรุปได้ว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ โดยจัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญที่จัดไว้ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ เพื่อช่วยให้สภาพการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตาม แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสอน ระบบสังคม หลักการ ตอบสนอง และระบบสนับสนุนหรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

๒.๑.๔ องค์ประกอบของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้มีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับผู้ออกแบบได้ดำเนินการเพื่อสนอง จุดมุ่งหมายของตนเอง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นักการศึกษาได้ เสนอไว้เพื่อนำมาเป็นแนวทางโดยมีสาระสำคัญของรูปแบบการสอนครั้งนี้

ทศนา แคมมณี^๖ ได้จำแนกองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑. ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
๒. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ
๓. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ

---

^๕ ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๒๐๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๐-๒๒๒.

๔. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีกระบวนการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ อันจะช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นๆเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ ๖ ประการ คือ

๑. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้
๒. วัตถุประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้
๓. ขั้นตอนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้
๔. ระบบสังคม
๕. หลักการตอบสนอง และ
๖. ระบบสนับสนุนหรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่

ต้องการ

๒.๑.๕ การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้

Joyce และคณะ^๗ ได้สรุปถึงการพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ที่มาของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Orientation to the Model) ประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ข้อตกลงเบื้องต้น ทฤษฎี ข้อสมมติ หลักการ มโนทัศน์ที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ ๒ รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ (The Model of Teaching) มี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นตอนของรูปแบบ (Syntax หรือ Phases) เป็นการจัดเรียนตามกิจกรรมที่ จะสอนเป็นขั้นๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีขั้นตอนการสอนที่แตกต่างกัน

๒. ระบบสังคมของรูปแบบ (Social System) เป็นการอธิบายบทบาทผู้สอน ผู้เรียนและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ บทบาทของผู้สอนจะแตกต่างกันไปในแต่ละ รูปแบบการสอน

๓. หลักการตอบสนองของรูปแบบ (Principle of Reaction) เป็นการบอกวิธีที่ผู้สอนจะตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ อาจเป็นการให้รางวัล การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์การ สร้างบรรยากาศอิสระและไม่มีการประเมินว่าถูกหรือผิด

^๗ Joyce, B. and other, **Model of Teaching**, (Boston: Allyn and Bacon, 2009), p. 85.

๔. ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นการบอกเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นในการใช้รูปแบบการสอนเพื่อให้เกิดผลที่ดีที่สุด

ส่วนที่ ๓ การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Application) เป็นการแนะนำและให้ข้อสังเกตการใช้รูปแบบการสอน เช่น ควรใช้กับเนื้อหาประเภทใดและผู้เรียนในวัยใดจึงจะเหมาะสม

ส่วนที่ ๔ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Nurturant Effect) เป็นการบอกให้รู้ว่าแต่ละรูปแบบจะเกิดอะไรขึ้นบ้างกับผู้เรียน โดยผลทางตรงจะมาจากการสอนของผู้สอนที่จัดขึ้นตามขั้นตอน ส่วนผลทางอ้อมมาจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นแฝงไปกับผลการสอนซึ่งสามารถใช้เป็นข้อพิจารณาในการเลือกรูปแบบการสอนไปใช้ในห้องเรียน

วินา ประชากุล และประสาท เนืองเฉลิม^๔ ได้สรุปถึงการพัฒนา รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. ศักยภาพและรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากทฤษฎีและรูปแบบมีความหมายแตกต่างกัน ดังนั้นในการศึกษาปัญหาการวิจัยจึงต้องมีหลายๆสมมติฐานไว้ใช้ในการแก้ปัญหา การตั้งสมมติฐานต้องมีการศึกษาทฤษฎีเพื่อช่วยให้ตั้งสมมติฐานได้อย่างถูกต้องและจะสามารถสร้างรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับสมมติฐาน

๒. การหาข้อบกพร่องของรูปแบบการสอน ในการใช้รูปแบบการสอนที่สร้างขึ้นมีสิ่งที่ต้องพึงระวังหลายประการ เพื่อไม่ให้เกิดข้อบกพร่องในการสร้างรูปแบบการสอน จึงมีข้อควรระวังดังต่อไปนี้

๒.๑ รูปแบบการสอนที่สร้างขึ้นต้องไม่ให้ง่ายหรือเกินไป ซึ่งอาจเกิดจากการอ้างอิงหลักการที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดข้อบกพร่องในการสร้างรูปแบบการสอนได้

๒.๒ การใช้สัญลักษณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง จะทำให้การให้ความหมายของสัญลักษณ์เป็นไปเพื่อการอธิบายหลักการมากกว่าอธิบายโครงสร้าง ซึ่งจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้

๒.๓ การเน้นรูปแบบการสอนมากเป็นพิเศษ รูปแบบการสอนที่สร้างขึ้นถ้าเน้นลักษณะหนึ่งลักษณะใดมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบ การใช้สูตรคณิตศาสตร์ หรือใช้ไดอะแกรม จะทำให้เกิดความหมายที่แฝงเร้นในตัวโครงสร้างของรูปแบบการสอนมากกว่าความสัมพันธ์ ของรูปแบบการสอนที่สร้างขึ้น

---

^๔ วินา ประชากุล และประสาท เนืองเฉลิม, รูปแบบการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๗ - ๑๑๘.

๓. การทดสอบรูปแบบการสอนที่สร้างขึ้นต้องใช้ข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์หรือจากการทดลองเพื่อให้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนการตรวจสอบรูปแบบการสอนจะประเมินที่ตัวแปรตามที่กำหนดไว้เพื่อนำไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับการใช้งาน

๔. การเลือกชนิดของรูปแบบการสอน รูปแบบการสอนมีหลายชนิดซึ่งจำแนกตามวิธีการใช้เช่น รูปแบบการสอนแบบอนุমানและอุปมาน รูปแบบการสอนที่เป็นสัญลักษณ์ รูปแบบ การสอนคณิตศาสตร์ รูปแบบการสอนที่ใช้เหตุผล ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมตามเนื้อหาที่จะสอน

๕. การสรุป เมื่อได้รูปแบบการสอนที่เหมาะสมแล้ว ต้องนำตัวแปรที่ศึกษาไป คำนวณหาความสัมพันธ์ตามหลักคณิตศาสตร์ เพื่อนำไปพัฒนาและแก้ไขให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ ศึกษา

สรุปได้ว่าแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้จริง มีลักษณะดังต่อไปนี้

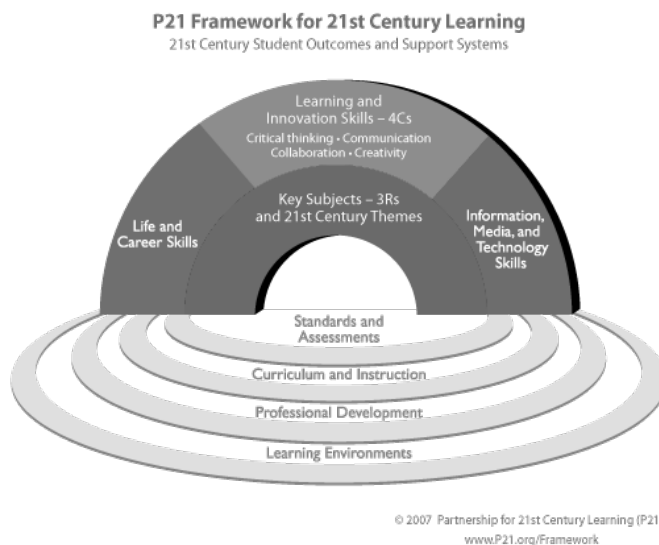
๑. รูปแบบการสอนควรมี ๓-๕ ขั้นตอน ที่นำเสนอลำดับขั้นของการเรียนการสอน
๒. รูปแบบการสอนจะต้องมีข้อตกลงเบื้องต้น ทฤษฎี ข้อสมมติ หลักการที่สำคัญรองรับ
๓. รูปแบบการสอนต้องสามารถช่วยบูรณาการ ทักษะ ความรู้ ความสามารถใหม่ ๆ ให้เข้ากับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
๔. รูปแบบการสอนจะต้องระบุบทบาทของครูผู้สอนและนักเรียนอย่างชัดเจน
๕. รูปแบบการสอนต้องสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่น ๆ หรือการสอนที่หลากหลายได้
๖. เมื่อพัฒนาจนได้รูปแบบการสอนแล้ว ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและ ตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้ในสถานการณ์จริง

๒.๑.๖ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

Chris Dede (อ้างถึงใน วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์)^๙ โดยวิเคราะห์จากกรอบความคิดของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (Partnership ๒๑ st) และเอกสารประกอบอื่นๆ ที่มีการกำหนดเป็นแผนภาพรัฐและแอ่งรัฐ ดังนี้

---

^๙ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์, **ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑.** (กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๘.

แผนภาพที่ ๒.๑ แผนภาพรู้และแ่่งรู้ ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑^{๑๐}

วิชาแกน (Core subject) กฎหมายการศึกษาเพื่อพื้นฐาน ค.ศ.๒๐๐๑ (No Child left Behind Act of 2001) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการต่ออายุกฎการศึกษาระดับประถมและมัธยม ค.ศ.๑๙๖๕ (Elementary and Secondary Education Act of 1965) ได้กำหนดวิชาแกนไว้ดังนี้

ภาษาอังกฤษ การอ่าน ศิลปะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ หน้าที่พลเมือง การปกครอง เศรษฐศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เนื้อหาสำหรับ ศตวรรษที่ ๒๑ เนื้อหาในสาขาใหม่ไม่จำกัดเพียงสำหรับการทำงานในสถานศึกษาและชุมชน แต่ยังไม่ได้ใช้ในโรงเรียนทุกวันนี้ ได้แก่ จิตสำนึกต่อโลก ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้พื้นฐานด้านพลเมือง และความตระหนักในสุขภาพและสวัสดิภาพ

ทักษะการเรียนรู้และการคิด นอกจากการเรียนรู้เนื้อหาทางวิชาการแล้ว นักเรียนจำเป็นต้องรู้จักวิธีเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักใช้สิ่งเรียนมาอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้และการคิด ประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์และทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และการผลิตนวัตกรรม ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการเรียนรู้ตามบริบท และทักษะพื้นฐานด้านข้อมูลและสื่อ

^{๑๐} แผนภาพรู้และแ่่งรู้ ทักษะแห่งศตวรรษที่, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.p21.org/our-work/p21-framework> [๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ความรู้พื้นฐานไอซีที (ICT literacy) ความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ในบริบทของการเรียนรู้วิชาแกน นักเรียนต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อเรียนรู้เนื้อหาและทักษะจะได้รู้จักวิธีการเรียนรู้

การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ไขปัญหา การใช้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร การผลิตนวัตกรรม และการร่วมมือการทำงาน

ทักษะชีวิต ครูที่ดีย่อมรู้จักสอดแทรกทักษะชีวิตในบทเรียน ความท้าทายในปัจจุบัน คือ การผสานทักษะที่จำเป็นเหล่านี้ในโรงเรียนอย่างจริงจัง แยกกาย และรอบด้าน ทักษะชีวิตได้แก่ ความเป็นผู้นำ ความมีจริยธรรม การรู้จักรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัว การรู้จักเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ทักษะในการเข้าถึงคน ความสามารถในการชี้แนะตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม

การประเมินในศตวรรษที่ ๒๑ การประเมินผลที่แท้จริงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ การประเมินนี้ต้องวัดผลลัพธ์สำคัญห้าประการ ได้แก่ วิชาแกน เนื้อหาสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะการเรียนรู้และการคิด ความรู้พื้นฐานไอซีที และทักษะชีวิต การประเมินทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ควรทำควบคู่ไปกับการประเมินวิชาแกน เพราะการประเมินที่แยกขาดกันจะบั่นทอนเป้าหมายในการหลอมรวมทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เข้ากับวิชาแกน เทคโนโลยีสมัยใหม่จะช่วยการประเมินให้มีประสิทธิภาพ มีความยั่งยืน และเสียค่าใช้จ่ายน้อยลงแบบทดสอบมาตรฐานเพียงอย่างเดียวใช้วัดทักษะและความรู้ที่เรียนได้ไม่ถ่องแท้ การประเมินต้องผสมผสานให้สมดุลระหว่างแบบทดสอบมาตรฐานที่มีคุณภาพ กับการประเมินในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพจึงจะเกิดเป็นเครื่องมืออันทรงพลังสำหรับครูและนักเรียนในการเรียนรู้เนื้อหาและทักษะที่จำเป็นต่อความสำเร็จ เมื่อมีการกำหนดกรอบแนวคิดของภาคีเครือข่ายในศตวรรษที่ ๒๑ ได้มีนักการศึกษาได้นำมาพัฒนาและเสนอแนวคิดเป็นชุดทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ หลากหลายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการนำกรอบแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตนะ^{๑๑} ได้ขยายความชุดทักษะสำหรับผู้ที่จะดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ โดยพิจารณาจาก กรอบความคิดของภาคีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ (21st century skills framework) สามารถแบ่งชุดทักษะ ดังนี้

---

^{๑๑} วิโรจน์ สารรัตนะ, กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณียศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: ทิพยสุทธิ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๒-๑๒๘.

๑. ชุดที่ ๑ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นทักษะสำคัญที่ทำให้ผู้มีทักษะนี้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างแตกต่างจากผู้ที่ไม่มีทักษะนี้ ประกอบด้วย ๔ ทักษะ (the ๔C's) ดังนี้

๑.๑ ทักษะการสร้างสรรคและนวัตกรรม (Creativity and Innovation) แบ่งเป็น

๑.๑.๑ คิดอย่างสร้างสรรค์ (think creatively) ได้แก่ ใช้เทคนิคการสร้างสรรคที่หลากหลาย เช่น การระดมสมอง สร้างความคิดที่ทั้งเป็นความคิดเสริมจากเดิม และความคิดก้าวหน้าใหม่ๆ รอบคอบ กลั่นกรอง วิเคราะห์ และประเมินความคิดตนเองเพื่อปรับปรุงและให้เกิดพลังอย่างเต็มที่

๑.๑.๒ ทำงานอย่างสร้างสรรค์กับคนอื่น (work creatively with others) ได้แก่ พัฒนาปฏิบัติ และสื่อสารความคิดใหม่สู่คนอื่น เปิดกว้างและตอบสนองต่อทัศนะใหม่ๆ ที่หลากหลาย นำมาใช้ประโยชน์ และมีผลสะท้อนต่อการทำงาน แสดงให้เห็นถึงความตื่นตหรือแหล่งประดิษฐ์ในการทำงาน และเข้าใจข้อจำกัดของโลกที่เป็นจริงในการนำเอาความคิดใหม่มาใช้ มองความล้มเหลวเป็นเช่นโอกาสเพื่อการเรียนรู้ เข้าใจว่าการสร้างสรรค์และนวัตกรรมต้องอาศัยเวลา ต้องกระทำซ้ำๆ อีกหลายครั้งและจะยังพบข้อผิดพลาดอีกบ่อยครั้ง

๑.๑.๓ นำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ (implement innovations) ได้แก่ การนำเอาความคิดที่สร้างสรรค์ไปปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม เกิดเป็นนวัตกรรมที่มีประโยชน์

๑.๒ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical thinking and problem solving) แบ่งเป็น

๑.๒.๑ ความมีเหตุผล (Reason effectively) ได้แก่ ใช้รูปแบบความมีเหตุผลที่หลากหลายเช่น ทั้งเชิงอุปมาน เชิงอนุมาน และอื่นๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

๑.๒.๒ ใช้การคิดอย่างเป็นระบบ (Use systems thinking) ได้แก่ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้มองเห็นภาพโดยรวมที่ซับซ้อน

๑.๒.๓ มีการประเมินและตัดสินใจ (Make judgments and decisions) ได้แก่ วิเคราะห์และประเมินอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับสถานการณ์ ข้อถกเถียง ข้อเรียกร้องและความเชื่อ วิเคราะห์และประเมินแนวคิดของทางเลือกหลายๆ สังเคราะห์และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศกับข้อถกเถียง แปลความสารสนเทศและสรุปผลจากการใช้วิธีวิเคราะห์ที่ดีที่สุด สะท้อนผลเชิงวิพากษ์ต่อประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้

๑.๒.๔ แก้ปัญหา (Solve problems) ได้แก่ แก้ปัญหาต่างๆ ที่ไม่คุ้นเคยด้วยวิธีการทั้งแบบดั้งเดิมและแบบนวัตกรรมใหม่ๆ ระบุและตั้งคำถามสำคัญที่จะทำให้เกิดความกระจ่างในทัศนะที่หลากหลายและนำไปสู่ทางเลือกที่ดีกว่า

๑.๓ การสื่อสารและความร่วมมือ (Communication) แบ่งเป็น

๑.๓.๑ สื่อสารชัดเจน (Communicate clearly) ได้แก่ นำเสนอความนึกคิดและความคิดอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการพูด การเขียน และการกระทำ อย่างหลากหลายรูปแบบและบริบท ฟังอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตรึงตรงความหมายทั้งในความรู้ ค่านิยมทัศนคติ และความสนใจ ใช้การสื่อสารเพื่อจุดมุ่งหมายต่างๆ เช่น การแจ้งข่าว การสอน การจูงใจ การเชื่อเชิญ เป็นต้น นำเอาสื่อและเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเป็นพหุอย่างรู้ความมีประสิทธิภาพและผลกระทบ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลายๆสถานการณ์แวดล้อม รวมทั้งการใช้ภาษาได้หลายภาษาด้วย

๑.๔ ความร่วมมือ (collaboration) แบ่งเป็น

๑.๔.๑ ความร่วมมือกับคนอื่น (Collaboration with others) แสดงถึงความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเคารพซึ่งกันและกันกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่นที่ หลากหลาย แสดงออกถึงความยืดหยุ่นและความเต็มใจที่จะช่วยเหลือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันกับการทำงานแบบมีส่วนร่วม และให้คุณค่ากับแต่ละคนที่เป็นส่วนหนึ่งของทีม

๒. ชุดที่ ๒ ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (information, media and technology skills) ประชาชนในศตวรรษที่ ๒๑ มีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีและสื่อที่กระจายไปทั่ว ซึ่งสังเกตได้จาก๑) การเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างเต็มที่๒) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเครื่องมือต่างๆ ทางเทคโนโลยี๓) ความสามารถที่จะสร้างความร่วมมือและทำให้แต่ละบุคคลมีส่วนร่วม เสริมสร้างการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างคาดไม่ถึงมาก่อนในการเป็นประชากรในศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีความสามารถที่หลากหลาย มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ที่เชื่อมโยงกับทักษะ สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สามารถแบ่งพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

๒.๑ พื้นฐานเกี่ยวกับสารสนเทศ (information literacy) แบ่งเป็น

๒.๑.๑ การเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ (access and evaluate information) เข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เวลา) และอย่างมีประสิทธิภาพ (แหล่ง) ประเมินสารสนเทศ อย่างมีวิจารณญาณและอย่างชำนาญ

๒.๑.๒ ใช้และจัดการสารสนเทศ (use and manage information) ใช้สารสนเทศ ได้อย่างถูกต้องและอย่างสร้างสรรค์กับประเด็นหรือปัญหาที่เผชิญ บริหารจัดการสารสนเทศจาก หลากหลายแหล่ง ใช้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นเชิงจริยธรรมหรือเชิงกฎหมายในการเข้าถึง และการใช้สารสนเทศ

๒.๒ พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อ (media literacy) แบ่งเป็น

๒.๒.๑ วิเคราะห์สื่อ (analyze media) เข้าใจทั้งวิธีการและเหตุผลในการสร้าง ข้อความสื่อรวมทั้งจุดมุ่งหมายในการสร้าง ตรวจสอบวิธีการแปลความในข้อความสื่อของแต่ละบุคคล

ค่านิยมและทัศนคติที่เกี่ยวข้อหรือไม่เกี่ยวข้อ และอิทธิพลของสื่อที่มีต่อความเชื่อและพฤติกรรม ใช้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นเชิงจริยธรรมหรือเชิงกฎหมายในการเข้าถึงและการใช้สื่อ

๒.๒.๒ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สื่อ (create media products) เข้าใจและนำเอาเครื่องมือคุณลักษณะ และระเบียบแบบแผนการสร้างสื่อที่เหมาะสมที่สุดมาใช้ เข้าใจและนำเอาการแสดงออกและการแปลความที่เหมาะสมที่สุดมาใช้ในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างและหลากหลายวัฒนธรรม

๒.๓ พื้นฐานเกี่ยวกับ ICT (ICT literacy) แบ่งเป็น

๒.๓.๑ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ (apply technology effectively) ใช้เทคโนโลยีเพื่อการวิจัย การจัดการ ประเมิน และสื่อสารสารสนเทศ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (เช่น คอมพิวเตอร์ PDAs, media players, GPS, etc.) เครื่องมือการสื่อสาร/เครือข่ายและสื่อสังคมออนไลน์ในการเข้าถึง จัดการ บูรณาการ ประเมินและสร้างสารสนเทศในเศรษฐกิจความรู้ได้อย่างเหมาะสมและประสบผลสำเร็จ ใช้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นเชิงจริยธรรมหรือเชิงกฎหมายในการเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๓. ชุดที่ ๓ ทักษะชีวิตและอาชีพ (life and career skills) สภาพการใช้ชีวิตและการทำงานในปัจจุบัน ต้องการอะไรที่มากกว่าทักษะการคิดและเนื้อหาความรู้ (thinking skills and content knowledge) เพื่อให้สามารถสำรวจสภาพชีวิตและการทำงานที่ซับซ้อนในยุคสารสนเทศ แข่งขันระดับโลกเช่นนี้ต้องการให้นักเรียนใส่ใจต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพอย่างเพียงพอ สามารถแบ่งพิจารณาได้ดังนี้

๓.๑ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptability) แบ่งเป็น

๓.๑.๑ ปรับเพื่อเปลี่ยนแปลง (adapt to change) ปรับไปตามบทบาท ความรับผิดชอบในงาน กำหนดการ และบริบท ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในบรรยากาศที่คลุมเครือและมีลำดับความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง

๓.๑.๒ ยืดหยุ่น (be flexible) ร่วมการสะท้อนผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ จัดการเชิงบวกกับคำชม คำตำหนิ หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ เข้าใจ ต่อรองและสร้างความสมดุล ในทักษะและความเชื่อที่หลากหลายเพื่อให้ได้ทางเลือกที่สามารถปฏิบัติได้ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายวัฒนธรรม

๓.๒ ริเริ่มและชี้นำตนเอง (initiative and self-direction) แบ่งเป็น

๓.๒.๑ บริหารเป้าหมายและเวลา (manage goals and time) กำหนดเป้าหมายและเกณฑ์ความสำเร็จทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม กำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวอย่างสมดุล ใช้เวลาและบริหารภาระงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๒.๒ ทำงานอิสระ (work independently) ติดตามผล กำหนดนิยาม จัดลำดับความสำคัญ และทำให้งานเสร็จสมบูรณ์อย่างไม่มีพั้งผล

๓.๒.๓ เป็นผู้เรียนรู้ชี้นำตนเอง (be self-directed learners) ไปไกลเกินกว่าที่กำหนดไว้ขยายการเรียนรู้ และสร้างโอกาสเพื่อความเชี่ยวชาญตนเอง แสดงให้เห็นถึงการริเริ่มทักษะในระดับที่สูงขึ้นเพื่อความเป็นมืออาชีพ แสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต สะท้อนประสบการณ์ในอดีตเพื่อสร้างความก้าวหน้าในอนาคต

๓.๓ ทักษะทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม (social and cross-cultural skills) แบ่งเป็น

๓.๓.๑ มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพกับคนอื่น (interact effectively with others) รู้ว่าเมื่อไร ควรฟัง เมื่อไรควรพูด ปฏิบัติตนอย่างน่าเคารพนับถือและอย่างมีอาชีพ

๓.๓.๒ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในทีมที่หลากหลาย (work effectively in diverse teams) เคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้คนที่มาจากสังคมหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ใจกว้างต่อความคิดและทัศนคติที่แตกต่างกัน ใช้ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมสร้างความคิดใหม่ๆ และเพื่อเพิ่มนวัตกรรมและคุณภาพของงาน

๓.๔ ความสามารถในการผลิตและพันธะรับผิดชอบ (productivity and accountability) แบ่งเป็น

๓.๔.๑ บริหารโครงการ (manage projects) กำหนดเป้าหมายและทำให้บรรลุผล แม้จะมีอุปสรรคและแรงกดดันเชิงแข่งขัน จัดลำดับความสำคัญ วางแผน และบริหารงานเพื่อบรรลุผลที่คาดหวัง

๓.๔.๒ สร้างผลลัพธ์ (produce results) แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่จะทำให้การทำงานมีคุณภาพสูง เช่น ทำงานเชิงบวกและเชิงจริยธรรม บริหารเวลาและบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ งานที่หลากหลาย มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง อย่างคงเส้นคงวา และต่อเนื่อง แสดงตนเองอย่างมืออาชีพ และด้วยวัฒนธรรมที่ดี ร่วมมือกับทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เคารพและชื่นชมความหลากหลายของทีม และมีพันธะรับผิดชอบต่อผลงาน

๓.๕ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) แบ่งเป็น
๓.๕.๑ แนะนำและนำคนอื่น (guide and lead others) ใช้ทักษะการแก้ปัญหาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มีอิทธิพลและนำคนอื่นมุ่งทำงานเพื่อเป้าหมาย ใช้จุดแข็งของคนอื่นให้บรรลุเป้าหมายร่วม สร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่นบรรลุเป้าหมายโดยการเป็นแบบอย่างและอย่างไม่เห็นแก่ตัว แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการใช้อิทธิพลหรืออำนาจต่อคนอื่น

๓.๕.๒ รับผิดชอบคนอื่น (be responsible to others) ปฏิบัติตนอย่างมีความรับผิดชอบอยู่ในใจ ต่อผลประโยชน์ของสังคมที่กว้างขึ้น วิจารย์ พานิช^{๑๒} ได้วิเคราะห์และนำเสนอทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต คือ ๓R x ๗C สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3R ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น) 7C ประกอบด้วยทักษะดังต่อไปนี้

๑. Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ต่างกระบวนการทัศน์)

๒. Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) หมายถึง การประยุกต์ใช้จินตนาการและการประดิษฐ์ ควรมีเป้าหมายและวิธีการดังต่อไปนี้

เป้าหมาย : ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์

๑. ใช้เทคนิคสร้างมุมมองหลากหลายเทคนิค เช่น การระดมสมอง (brainstorming)

๒. สร้างมุมมองแปลกใหม่ ทั้งที่เป็นการปรับปรุงเล็กน้อยจากของเดิม หรือเป็นหลักการที่แหวกแนวโดยสิ้นเชิง

๓. ชักชวนกันทำความเข้าใจ ปรับปรุง วิเคราะห์ และประเมินมุมมองของตนเอง เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดอย่างสร้างสรรค์

เป้าหมาย : ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

๑. พัฒนา ลงมือปฏิบัติ และสื่อสารมุมมองใหม่กับผู้อื่นอยู่เสมอ

๒. เปิดใจรับและตอบสนองต่อมุมมองใหม่ๆ และเข้าใจข้อจำกัดของโลกในการยอมรับมุมมองใหม่

๓. ทำงานด้วยแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ และเข้าใจข้อจำกัดของโลกในการยอมรับมุมมองใหม่

๔. มองความล้มเหลวเป็นโอกาสเรียนรู้ เข้าใจว่าความสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นเรื่องระยะยาว เข้าใจวัฏจักรของความสำเร็จเล็กๆ และความผิดพลาดที่เกิดขึ้นบ่อยๆว่าจะนำไปสู่การสร้างสรรค์และนวัตกรรม

เป้าหมาย : ประยุกต์สู่นวัตกรรม

๑. ลงมือปฏิบัติตามความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม

---

^{๑๒} วิจารย์ พานิช, วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙.

๒. Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)

๓. Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ)

๔. Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)

๕. Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสาร)

๖. Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

๒.๑.๗ การจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๓} กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธว่า เป็นการจัดโรงเรียนในระบบปกติที่ทำการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ได้นำเอาหลักสูตรพุทธธรรมมาบูรณาการกับหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อดำเนินชีวิตของผู้เรียนและคณะครูตามหลักพุทธธรรมจน หลักพุทธธรรมเป็นวิถีชีวิตของผู้เรียนและคณะครู ทั้งยังมีการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน โดยยึดมั่นในศีลสมาธิ และปัญญา อันเป็นระบบไตรสิกขา ผู้เรียนจะมีศีลหรือวินัยในการดำเนินชีวิต ที่ดีงาม มีการพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพและมีสมรรถภาพ มีจิตที่มั่นคงและมีความสงบจากกิเลสและ ตัณหา มีการใช้ปัญญาที่เป็นความรู้ถูกต้องในการคิดแก้ปัญหาที่แผนงาน มีครูและผู้บริหารเป็น กัลยาณมิตรปรารถนาดีต่อผู้เรียน

เต็มใจ ศรีนวล^{๑๔} กล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุกด้าน ๆ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้มีครูอาจารย์ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
๔. อัมมานุสรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

^{๑๓} กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๘-๙.

^{๑๔} เต็มใจ ศรีนวล, “โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”, *วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาวิชาการ*, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๓): ๑๘.

พระเทพโสภณ^{๑๕} ได้แสดงปาฐกถาพิเศษถึงความสำคัญของ โรงเรียนวิถีพุทธที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๘ ซึ่งกล่าวว่าถึงหลักในการจัดการศึกษาไว้ว่า

๑. เป็นการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและ
๒. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ได้กล่าวถึงการสนับสนุนให้เห็น ความสำคัญของการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธของนาย อดิศัย โพธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ว่าการปฏิรูปการศึกษาเริ่มต้นมาไม่น้อยกว่า ๕ ปี โดยเฉพาะการปฏิรูปการ เรียนรู้ ซึ่งเป็นการปรับวิธีคิด ปรับวิธีการสอน เป็นการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียน ผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้รอบด้าน สมดุลบูรณาการที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต เมื่อพิจารณาคุณลักษณะของโรงเรียนวิถีพุทธที่ว่าการพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา จึงสร้าง ความมั่นใจได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการเริ่มต้นการปฏิรูปการศึกษาที่แท้ ดังที่สมเด็จพระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาสอดคล้องกับรากฐานของสังคมไทยอย่างไม่มี ครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้ โดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นหลักของโรงเรียนวิถีพุทธ

สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา^{๑๖} ได้กล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียน วิถีพุทธว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์ เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง ฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์และในทุกระดับ ยังผลให้ผู้ศึกษาเอง มีความสุขพร้อม ๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินการชีวิตทุกด้าน และทุกวัย อีกทั้งมีความง่ายยากตั้งแต่เบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่

^{๑๕} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **โรงเรียนวิถีพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

^{๑๖} กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: อู่การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒-๑๕.

ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ การศึกษาของกุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีรากฐานการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำเอาระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยม โดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันนิตขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัย กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมในสถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมา ประยุกต์กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนด คุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธ ธรรมให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่ การพัฒนาในโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๗} กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธว่า ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของชีวิต และสังคมให้คนมีคุณภาพ รอดพ้นจากความรุนแรงและสิ่งแวดล้อมแต่เนื่องจากการเบียดเบียนได้แผ่ขยายทั่วไปเชื่อมโยงถึงกัน ทั้งหมดจนกลายเป็นระบบ จึงต้องให้การศึกษาไปแก้ไขให้ทั้งชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นระบบ แห่งการประสานกลมกลืนและเกื้อกูลต่อกัน แต่การศึกษาที่จัดตามกัน อย่างตะวันตกไม่สามารถ แก้ปัญหาได้ จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษา (ครั้งใหม่) โดยมีโรงเรียนวิถีพุทธ ที่จัดการศึกษาตามหลัก คำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ทุกคนเป็นพุทธะ คือ วิถีสู่ความเป็นพุทธและเป็น การปฏิรูปการศึกษา อย่างบูรณาการได้จะต้องมีลักษณะ ๖ ประการ คือ

๑. การยอมรับและจัดดำเนินการให้การพัฒนาคนเป็นแกนและเป็นฐานการพัฒนาทุก อย่าง ทุกเรื่องและทุกรูปแบบ โดยการมองให้ชัดว่า ธรรมชาติของคนนั้นเป็นสัตว์ที่ฝึก ศึกษาพัฒนาได้ และการศึกษาต้องเป็นการพัฒนาตัวคนทั้งคน

๒. การเน้นความสำคัญของชีวิตช่วงแรกแห่งการเรียนรู้ คือ การเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธจึงต้องเชื่อมต่อเกื้อกูลและเกื้อหนุนกับการศึกษาที่บ้าน โรงเรียน นอกจากนี้ จะให้การศึกษาแก่เด็กแล้วจะต้องให้การศึกษาแก่พ่อแม่ด้วย

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

๓. การศึกษาวิถีพุทธเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย ด้วยมีการพัฒนาคนให้เป็นธรรมมาธิปไตย หมายถึง คนจะต้องมีความรักในธรรม ใฝ่ปรารถนาความชอบธรรม มีความเป็นธรรม ถือความเป็นจริง ความถูกต้องดีงามเป็นใหญ่ เคารพหลักการเป็นสำคัญ

๔. โรงเรียนวิถีพุทธมีหน้าที่ต้องพัฒนาคนให้เข้าไปอยู่ในระบบแข่งขันได้ดี ทั้งด้านส่วนตัวและสังคม ทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศชาติ ต้องนำโลกสู่สันติสุข

๕. การศึกษาจะต้องพัฒนาบุคคลให้มีการศึกษาที่ดี ซึ่งในด้านหนึ่งก็สามารถรักษา ชุมชนหรือท้องถิ่นไว้ได้และในขณะเดียวกันอีกด้านหนึ่งก็มีปัญหาที่จะปรับตัว รับข้อมูลข่าวสารและ ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองให้อยู่ร่วมกันได้อย่างประสานกลมกลืนและเกื้อกูล กันกับสังคมโลก

๖. ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนามนุษย์ให้ประสานประโยชน์ของ ๓ ด้าน ให้ดำรงอยู่ด้วยกันอย่างเชื่อมโยง กลมกลืน เกื้อกูลกันและสมดุล นั่นคือ ประโยชน์ของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม โรงเรียนวิถีพุทธมีหลักเกณฑ์อันชัดเจนที่จะนำไปสู่จุดหมายนี้ กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมดี ย่อมหนุนให้สังคมอยู่ดี สังคมดีย่อมเป็นส่วนเกื้อกูลให้มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตดี โดยมีโอกาสที่จะ พัฒนาตัวได้ดียิ่งขึ้น มีความสุขอย่างอิสราภาพ พึ่งพาสิ่งเสพติดหรือบริโภคน้อยลง เปียกเปียก สิ่งแวดล้อมน้อยลง รู้จักหาความสุขจากธรรมชาติได้มากขึ้น พร้อมกับเกื้อกูลสังคมมากขึ้น

โรงเรียนที่พัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึง ความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า ^{๑๘}

๑. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดีเก่งและมีความสุขพร้อม ๆ กันที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครองครู อาจารย์และชุมชนที่ได้รับทราบอีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีลสมาธิและปัญญาผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตร แก่กันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุขมีคุณค่าเพิ่มชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาดสว่างสงบชัดเจนเพราะความเป็นวิถีพุทธ

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

๕. โรงเรียนโดยครู ผู้บริหาร บุคลากรและนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นได้แนวทางดำเนินการและจังหวะก้าวแห่งการพัฒนาของโรงเรียนวิถิพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันได้ ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ก้าวอย่างชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากการพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในเบื้องต้นโรงเรียน สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมต่อไป ดังนี้

๑. การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ
๒. การจัดวิถิพุทธสู่วิถีการเรียนรู้
๓. กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา
๔. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง
๕. การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยม ที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ ดังนี้^{๑๔}

๒.๒.๑ สาระการเรียนรู้

๒.๒.๑.๑ ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมศาสนาไป ปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒.๒.๑.๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

---

^{๑๔} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒.

ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๒.๒.๑.๓ เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๒.๒.๑.๔ ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของ เหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่ สำคัญของโลก

๒.๒.๑.๕ ภูมิศาสตร์ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลก และความสัมพันธ์ของ สรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตาม กระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒.๒ มาตรฐานการเรียนรู้

๒.๒.๒.๑ สารที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

๒.๒.๒.๒ สารที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดี งาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลก อย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข

๒.๒.๒.๓ สารที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการ บริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจ หลักการของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

๒.๒.๒.๔ สารที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและ สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

๒.๒.๒.๕ สารที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิถีดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒.๓ คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่างๆในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และ ภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

๓. รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๑. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
๒. เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้
๓. มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๔. มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม
๕. มีความรู้ความสามารถในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆในสังคมได้ตลอดชีวิต

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับครูสังคมศึกษา ในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๓.๑ ความหมายทักษะการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๒๐} กล่าวถึงลักษณะครูที่มีทักษะการสอน หมายถึง ครูที่มี ความชำนาญ ในการสอน สามารถเป็นการสอนให้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ได้ดี ครูที่มีทักษะการสอนดีจะมีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง สอนได้อย่างกระจำ และ มี กระบวนการในการสอนเป็นอย่างดี ทักษะการสอนที่สำคัญที่จะช่วยเสริมให้การสอนสัมฤทธิ์ผล มี ๖ ทักษะได้แก่

๑. ทักษะการใช้ วาจา กิริยา ท่าทาง เสริมบุคลิกภาพและสื่อความหมาย หมายถึง ความสามารถในการพูด น้ำเสียง จังหวะ ประกอบกับการใช้กิริยาท่าทาง ชวนให้สนใจสื่อความ เข้าใจได้กระจำชัดใจ แนบเนียน ไม่เคอะเขิน และเหมาะกับบุคลิกภาพของผู้เป็นครู
๒. ทักษะการใช้คำถาม หมายถึง ความสามารถในการตั้งคำถามและในวิธีถาม เพื่อให้ นักเรียน ตอบโดยใช้การสังเกต ความคิดเห็น เหตุผล และอื่นๆ ที่ใช้ความสามารถในระดับสูงกว่า ความจำ ทั้ง ให้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในระหว่างกันและกันอีกด้วย

---

^{๒๐} อาภรณ์ ใจเที่ยง, **ทักษะการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๔-๑๗๕ .

๓. ทักษะการใช้สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ความสามารถในการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับขั้นตอนการสอน และสามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้อง ตามลักษณะวิธีที่ดีของการเรียน

๔. ทักษะการใช้กระดานดำ หมายถึง ความสามารถในการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับ ขั้นตอนของการสอน และสามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้อง ตามลักษณะวิธีที่ดีของการใช้

๕. ทักษะการอธิบายและเล่าเรื่อง หมายถึง ความสามารถในการอธิบายเปรียบเทียบ เล่า นิทาน เล่าประวัติ หรือยกตัวอย่าง โดยลำดับเรื่องใช้ท่าทาง น้ำเสียง ในการอธิบาย หรือเล่าเรื่องแต่ละตอนได้อย่างเหมาะสม ชวนให้ติดตามได้ตลอด

๖. ทักษะการสร้างความสนใจ หมายถึง ความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นหรือพร้อมที่จะเรียนโดยการเปลี่ยนวิธีสอนหรือเปลี่ยนกิจกรรมไปในลักษณะต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจในแต่ละขั้นตอนของการสอน

จากข้อความข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทักษะการสอน คือ ความสามารถในการปฏิบัติการสอนอย่างชำนาญ ซึ่งครูที่มีทักษะการสอนจะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอน ทั้งด้าน ทฤษฎี การสอน เทคนิคและวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีหรือมีการพัฒนา ในการเรียนรู้มากขึ้น

๒.๓.๒ ทักษะการสอนในศตวรรษที่ ๒๑

ในการเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ช่วงปี ๒๐๐๑-๒๐๑๓ มีนักการศึกษาและองค์กรการศึกษาได้เสนอ แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการสอนในศตวรรษที่ ๒๑ มีดังนี้

Chris Kyriacou^{๒๑} กล่าวถึง ลำดับของทักษะการสอนสำคัญ (A list of essential teaching skills) ที่เกี่ยวข้องกันทักษะการสอนในศตวรรษที่ ๒๑ มีดังนี้

๑. การวางแผนและเตรียมการ (Planning and preparation) เป็นทักษะการเลือกวัตถุประสงค์การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากบทเรียน เพื่อทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียนดีที่สุด

๒. การนำเสนอบทเรียน (Lesson presentation) เป็นทักษะการเชื่อมโยงนักเรียนกับประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดผลสำเร็จ โดยดูจากคุณภาพการเรียนการสอนของครู

๓. การจัดการบทเรียน (Lesson management) เป็นทักษะการจัดการและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ในเรื่องความสนใจของนักเรียนต่อบทเรียน

^{๒๑} Chris Kyriacou, *Essential Teaching Skills*, (United Kingdom: Nelson, 2007), p. 11.

๔. บรรยากาศในชั้นเรียน (Classroom climate) เป็นทักษะการสร้างและรักษาทัศนคติเชิงบวกและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียน

๕. การจัดระเบียบวินัย (Discipline) เป็นทักษะการรู้จักใช้ภาษาและการออกคำสั่งของครู และ จัดการความสัมพันธ์กับนักเรียนที่มีความประพฤติไม่ดี

๖. กระบวนการประเมินนักเรียน (Assessing pupils' progress) เป็นทักษะในกระบวนการประเมินผลนักเรียน ได้แก่ การประเมินผลแบบย่อย เช่น ครูมีเจตนาเพื่อช่วยพัฒนานักเรียน และการประเมินผลแบบรวม เช่น เตรียมบันทึกผลเป้าหมาย และการวางวัตถุประสงค์ของการประเมินผล

๗. การตอบสนองและการประเมินผล (Reflection and evaluation) เป็นทักษะการประเมิน การสอนของครูด้วยตนเอง จากกระบวนการจัดการเรียนรู้ปัจจุบันเพื่อนำไปปรับปรุงการสอนในอนาคตจากลำดับของทักษะการสอนสำคัญสามารถอธิบายได้ดังนี้

ทักษะการสอนสำคัญการวางแผนและเตรียมการ (Planning and preparation)

๑. การจัดแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้มีหลักการและวัตถุประสงค์ชัดเจน
๒. การคัดเลือกเนื้อหาและโครงสร้างจากบทเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน
๓. บทเรียนที่นำมาใช้สามารถเชื่อมโยงกับบทเรียนก่อนหน้าและบทเรียนต่อไปได้
๔. วัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน มีความพร้อมและสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้
๕. การวางแผนต้องคำนึงถึงจำนวนนักเรียนและบริบทโดยรวม
๖. การออกแบบบทเรียนต้องสามารถดึงความสนใจจากนักเรียนและสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสัมพันธ์กัน

การนำเสนอบทเรียน (Lesson presentation)

๑. กิริยาของครูที่แสดงออกควรมีความมั่นใจ มุ่งมั่นในการสอน น่าเชื่อถือ แต่ผ่อนคลาย ไม่เคร่งเครียด และเอาใจใส่บทเรียนที่รับผิดชอบ
๒. การสอนและการอธิบายของครู ชัดเจนและเหมาะสมกับตามความต้องการของนักเรียน
๓. คำถามของครูหลากหลาย มีหลายระดับแตกต่างกันและสามารถนำไปใช้เพื่อต่อยอดความรู้ได้
๔. กิจกรรมการเรียนรู้จัดขึ้นหลากหลายและสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน
๕. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและกำหนดภาระงานของตนเองได้
๖. ครูแสดงออกโดยการให้เกียรติ เคารพการตัดสินใจ ความคิดเห็นต่างๆ ของนักเรียน และให้กำลังใจ สนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนานักเรียน
๗. ภาระงานเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน

การจัดการบทเรียน (Lesson management)

๑. การนำเข้าสู่บทเรียน ควรนำเสนออย่างค่อยเป็นค่อยไปและทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียน สามารถจัดลำดับความคิดเชิงสร้างสรรค์และทำให้ครูสามารถติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียน ภายหลัง

๒. คำนึงถึงความใส่ใจและสนใจของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนอย่างใจจดใจจ่อ

๓. ความก้าวหน้าของนักเรียนระหว่างบทเรียนเป็นสิ่งที่ควรติดตามตรวจสอบอย่างระมัดระวัง

๔. การใช้เวลาได้อย่างเต็มที่ที่สามารถสร้างกิจกรรมที่แตกต่างได้

๕. การประยุกต์แผนกระบวนการจัดการเรียนรู้สามารถทำให้เข้าสถานการณ์ได้

๖. การสิ้นสุดของบทเรียนคือสิ่งที่เป็ผลสะท้อนกลับจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู

บรรยากาศในชั้นเรียน (Classroom climate)

๑. บรรยากาศชั้นเรียนควรเกิดจากความมุ่งมั่นในการสอนของครู มีการมอบหมายภาระงานชัดเจน

๒. บรรยากาศการเรียนไม่ทำให้นักเรียนเคร่งเครียดเกินไป

๓. ความคาดหวังของครูต่อบทเรียนสามารถทำให้นักเรียนเชื่อมโยงการเรียนรู้ได้

๔. การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างครูและนักเรียนแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน

๕. ผลตอบรับที่ดีสำหรับครู คือ นักเรียนเกิดความมั่นใจและกับถือตนเอง

๖. เมื่อมีการเรียนการสอนครูควรทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมต่อเนื่อง

การจัดระเบียบวินัย (Discipline)

๑. การออกคำสั่งที่ดีเป็นพื้นฐานของบรรยากาศเชิงบวกในชั้นเรียน ครูสามารถสร้างขึ้นได้จากการ นำเสนอบทเรียน

๒. ความน่าเชื่อถือในตัวครูสามารถเกิดขึ้นและรับรู้ได้ด้วยตัวนักเรียนเอง

๓. ครูควรแสดงบทบาทและความคาดหวังต่อพฤติกรรมของนักเรียนให้ชัดเจน

๔. ติดตามพฤติกรรมนักเรียนอย่างระมัดระวัง ครูควรจัดเตรียมแผนเพื่อรับมือกับพฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ล่วงหน้า

๕. นักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ควรได้รับวิธีการแนะนำและช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาใน ลำดับต่อไป

๖. หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเผชิญหน้าและควรใช้ทักษะการจัดระเบียบวินัยเพื่อจัดการ สถานการณ์นั้นให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว

กระบวนการประเมินผลผู้เรียน (Assessing pupils' progress)

๑. ระบุกิจกรรมและชิ้นงานของนักเรียนในชั้นเรียนและหลังการสอนให้มีรายละเอียดเพียงพอเพื่อให้ นักเรียนสามารถนำกลับไปทบทวนและติดตามการทำงานภายหลังได้

๒. การประเมินผลจากวัตถุประสงค์ควรเชื่อมโยงกับการติดตามทางพฤติกรรมนักเรียน

๓. การประเมินผลควรครอบคลุมไปถึงการประเมินภาพรวมและการประเมินย่อย

๔. ควรมีการจดบันทึกอย่างหลากหลายหลังกระบวนการเรียนการสอน

๕. การประเมินผลงานนักเรียนควรระบุสิ่งที่แสดงถึงความยาก อุปสรรค และผลสะท้อนการเรียนรู้ของ นักเรียน

๖. การประเมินผลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากทักษะในกระบวนการจัดการเรียนรู้และกลยุทธ์การเรียนการสอน

๗. นักเรียนสามารถแสดงความคาดหวังต่อการสอนของครูได้

๘. มีการประเมินผลบทเรียนเพื่อจัดเนื้อหาบทเรียนและแบบฝึกหัดในอนาคต

๙. แบบฝึกหัดควรทำให้เห็นภาพกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาต่อได้

๑๐. ใช้วิธีการหลากหลายเพื่อประเมินผลแบบฝึกหัด

๑๑. ทบทวนกลยุทธ์และเทคนิคของครูที่สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

British Council^{๒๒} ได้กำหนดทักษะการสอนในระดับการสอนสำคัญพื้นฐาน (essential) แบ่งเป็น ๕ ประการ มีดังนี้

๑. การวางแผนการจัดการเรียนการสอนและบทเรียน (Course and lesson planning) เป็น การเตรียมการสอนของครู เพื่อทำให้บทเรียนน่าสนใจและตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ และสร้างความตระหลักทางวัฒนธรรมและสังคมที่หลากหลายของชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง

ความสำคัญของการเตรียมแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้และบทเรียน คือ ครูจะเข้าใจในบทเรียน และสามารถเตรียมแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ทั้งยังได้พบความต้องการของ นักเรียนสามารถวางแผนเพื่อคัดเลือก พัฒนาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างสัมพันธ์กัน ครู สามารถคาดการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดระหว่างการเรียนการสอนได้ ซึ่งทำให้ครูสามารถพลิกแพลง หัวข้อขณะนั้นได้โดยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักในการสอน มีลักษณะดังนี้

---

^{๒๒} British Council. (2008), *Teaching Skills Inspiring teaching excellence*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.britishcouncil.fr/sites/britishcouncil.fr2/files/bc_teaching_skills.pdf. [๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

๑.๑ การกำหนดความต้องการของนักเรียน (establishing learner needs) คือ การ ตระหลักต่อความต้องการและผลตอบรับจากนักเรียน ซึ่งเกิดจากการวางแผนบทเรียน ของครู

๑.๒ จุดประสงค์หลักและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (aims and objectives) คือ การ กำหนด วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ประกอบด้วยสาระสำคัญในชั้นเรียน การตระหลักในปัญหาและ วิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้

๑.๓ การฝึกนักเรียน (learner training) เป็นการเน้นเนื้อหาในบทเรียนเพื่อให้ นักเรียน เรียนดีขึ้น สามารถค้นหาวิธีการเพื่อตอบคำถามนั้นได้

๑.๔ เนื้อหาและภาระงาน (content and tasks) เป็นการแสดงถึงวัตถุประสงค์ อย่างหนึ่ง ของบทเรียน บทเรียนที่ดีสามารถแสดงผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ ดังนั้น การวางแผนบทเรียนควรน่าสนใจและภาระงานมีกำหนดระยะเวลาการทำงาน เหมาะสม มีเหตุผล และต่อเนื่อง

๑.๕ วัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ (materials and resources) กำหนดวัสดุ อุปกรณ์และ แหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของบทเรียนและลักษณะของนักเรียน โดย คำนึงถึงลิขสิทธิ์ของสื่ออุปกรณ์เหล่านั้น

๑.๖ การประเมินผลนักเรียน (assessment learners) เป็นการประเมินผลจาก หลักสูตรและ บทเรียนในชั้นเรียน

๑.๗ การเรียนรู้ การพัฒนาและนวัตกรรม (learning development and innovations) เป็นสิ่งที่ตอบสนองความสำเร็จของบทเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสร้างโอกาสให้ เกิด การวางแผนให้กับนักเรียนในอนาคต

๒. การจัดการชั้นเรียน (Classroom management) เป็นความสามารถด้านการวางแผนการ จัดการ สนับสนุนให้มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรม สนับสนุนการ เรียนรู้ เพื่อ ทำให้เห็นถึงความต้องการและความสามารถที่แตกต่างของนักเรียน โดยต้องตระหลักในเรื่องความเท่าเทียมและมีหัวข้อการเรียนรู้หลากหลาย

ความสำคัญของการจัดการชั้นเรียน คือ สามารถจัดการเรียนรู้ตามศักยภาพของนักเรียน โดย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เสริมสร้างให้นักเรียนเกิดความมั่นใจ และตอบสนอง ความ ต้องการของนักเรียนที่ต่างกันได้ มีลักษณะดังนี้

๒.๑ การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ (managing the learning environment) เป็นการ จัดชั้นเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้วัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดย ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน

๒.๒ การจัดการกับปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน (managing interaction) ครูต้องแสดง บทบาท ต่อผู้เรียนอย่างเหมาะสมตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น อาจจัดเป็นแบบรายบุคคล เป็นคู่

หรือรวมกลุ่มทำกิจกรรมและภาระงานที่ครอบคลุมภายใต้เหมาะสมตามระยะเวลา โดยครูต้องจัดให้มีความสมดุลกัน

๒.๓ การจัดการบทเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ (managing the lesson and activities) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต้องกำหนดภาระงานและชิ้นงานให้ชัดเจน มีรายละเอียดตามความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น

๒.๔ การจัดการความสัมพันธ์และพฤติกรรม (managing relationships and behavior) จัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และความสัมพันธ์กันในเชิงบวก จะช่วยให้นักเรียนแก้ไขปัญหาของตนเองระหว่างที่มีการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในภาวะนั้นได้ดีขึ้น

๒.๕ การจัดการตนเองของครู (managing oneself) ครูควรให้เกียรตินักเรียน (respect) โดย ปรับการใช้ภาษาในการสื่อสารให้เหมาะสมกับนักเรียนและระดับชั้นเรียน อธิบายบทเรียนเนื้อหาให้ชัดเจน มีเทคนิคการใช้คำถามและซักถามหัวข้อต่างๆ ในบทเรียนอย่างเหมาะสม

๒.๖ การจัดการประมวลผลย้อนกลับ (managing feedback) เป็นการประมวลผลจุดแข็งและจุดควรพัฒนาด้านการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนตัดสินใจสอน โดยเลือกเหตุการณ์ และกลยุทธ์ต่างๆ และการสื่อสารกับนักเรียน เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และ สามารถได้ผลย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ

๒.๗ การเรียนรู้ การพัฒนาและนวัตกรรม (learning, developing and innovating) ครู ต้องประเมินตนเองในด้านการเรียนรู้ พัฒนาและนวัตกรรม เพื่อปรับปรุงการจัดการ เรียนรู้ต่อไป

๓. การเรียนรู้เทคโนโลยี (Learning Technologies) คือ ความสามารถในการบูรณาการ การเรียนรู้เทคโนโลยีในชั้นเรียนและการใช้ภาษาเหมาะสม

ความสำคัญของเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี คือ ครูควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในชั้นเรียนตามบริบท ของสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้เพื่อทำให้นักเรียนมีเข้าใจในการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ความสามารถทางการเรียนรู้เทคโนโลยีทำให้ครูเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถนำเทคโนโลยีไปช่วยในการปรับปรุงการสอนและใช้ได้ เหมาะสมกับนักเรียน มีลักษณะดังนี้

๓.๑ การจัดชั้นเรียน (setting up classroom) เป็นความสามารถการเรียนรู้เทคโนโลยีในชั้นเรียน การจัดอุปกรณ์ในชั้นเรียนให้พร้อมใช้งาน ได้แก่ เครื่องเล่น CD เครื่องเล่น DVD คอมพิวเตอร์ เครื่อง IWB และโปรเจกเตอร์ข้อมูล การเตรียมวัสดุครุภัณฑ์ในชั้นเรียน แสงสว่าง เป็นต้น ที่สำคัญต้องจัดสถานที่ให้นักเรียนสามารถมองเห็นกระดานได้อย่างทั่วถึง

๓.๒ การจัดชั้นเรียนแบบ The IWB (managing the IWB classroom) เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้จัดการชั้นเรียนให้นักเรียนมีความสนใจกับการเรียน เช่น มีสิ่งเร้าจาก flipcharts

ภาพเคลื่อนไหวจากโปรแกรมไมโครซอฟต์พาวเวอร์พอยต์ (Microsoft PowerPoint) และ การใช้ แอปพลิเคชัน (applications) เป็นต้น และการใช้ท่าทางการ สอนเหมาะสม ไม่ยืนบังจอโปรเจคเตอร์ ขณะอธิบายนักเรียน

๓.๓ การจัดการกับคอมพิวเตอร์ในชั้นเรียน (managing the laptop/fixed computer classroom) เป็นสิ่งที่ต้องทำให้เรียบร้อยก่อนและหลังกิจกรรมในชั้นเรียน การสอนของ ครู ต้องชัดเจน และสามารถติดตามภาระงานที่มอบหมายให้นักเรียนได้ในภายหลัง มีกลยุทธ์การสอนให้ เกิดผลการเรียนรู้หรือผู้เรียนแสดงความสนใจในการเรียน ซึ่งทั้งหมดนี้ ควรเกิดจากการจัดสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไป เช่น อุปกรณ์ วัสดุครุภัณฑ์ ในชั้นเรียน

๓.๔ การค้นหาแหล่งเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ (exploiting learning technology resources) เป็นการเข้าถึงและคัดเลือกแหล่งเทคโนโลยีเพื่อเตรียมพร้อมในการสอน มี การเตรียม วัสดุเครื่องมือดิจิทัล การแสดงออกทางเว็บเพจ การใช้โปรแกรม ไมโครซอฟต์เวิร์ด (Microsoft Word) และโปรแกรมไมโครซอฟต์พาวเวอร์พอยต์ (Microsoft PowerPoint) ให้นักเรียนออกแบบ และเก็บรักษางานที่ตนเองทำไว้ได้ จัดการกับบัญชีผู้ใช้ของนักเรียนเมื่อวางกิจกรรมที่ต้องใช้ คอมพิวเตอร์ หากคำแนะนำ เพิ่มเติมจากแหล่งทรัพยากรในไอซีที (ICT)

๓.๕ การออกแบบสื่อการเรียนรู้ (creating lesson materials) เป็นการ ใช้ โปรแกรมพื้นฐาน เช่น การใช้โปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด (Microsoft Word) และโปรแกรมไมโคร ซอฟต์ พาวเวอร์พอยต์ (Microsoft PowerPoint) โปรแกรมแอคทีฟสตูดิโอ (ACTIVstudio) หรือ ภาพต่างๆ ในโปรแกรม Microsoft Office ได้ ก่อนการสอนครูควรทดลองวัสดุ ต่างๆ ก่อน สิ่งที่ต้อง ระวังคือ แหล่งข้อมูลต่างๆ อาจมีลิขสิทธิ์ ดังนั้นจึงควรติดตามการ แนะนำของโปรแกรมต่างๆ

๓.๖ การแก้ปัญหา (troubleshooting) เป็นการแนะนำการแก้ปัญหาขณะเกิด ปัญหาการใช้ เทคโนโลยีในชั้นเรียน โดยให้นักเรียนรู้จักค้นหาความช่วยเหลือจากโปรแกรมแก้ปัญหา ไอซีที (ICT problem) กำหนดไว้ รวมถึงสามารถรายงานปัญหาถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับไอซีที (ICT) หรือ ส่วนสนับสนุนไอที (IT) แล้วบันทึกเหตุการณ์และระบุสถานที่ เกี่ยวข้อง

๓.๗ การเรียนรู้ การพัฒนาและนวัตกรรม (learning, developing and innovating) เป็น การค้นหาองค์ความรู้ทาง ICT เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เบื้องต้น

๔. องค์ความรู้ในวิชา (Subject knowledge) หมายถึงความสามารถทางการวิเคราะห์ และ กระบวนการใช้ภาษา ตั้งแต่การพูดไปจนถึงการเขียนข้อความเพื่อจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ เข้าใจ มากขึ้น

ความสำคัญขององค์ความรู้ คือ การสื่อสารระหว่างนักเรียนกับครู สามารถสื่อสารได้อย่าง เชี่ยวชาญและช่วยเหลือปัญหาในการเรียนการสอนได้โดยเฉพาะการฟังครูวิเคราะห์ประเด็นความรู้ และหัวข้อในบทเรียน มีลักษณะดังนี้

๔.๑ องค์ความรู้ทางภาษาและทักษะการวิจัย (knowledge of the language and research skills) เป็นทักษะการใช้ภาษา เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงให้เกิดการพัฒนาความ เข้าใจในระบบ คำศัพท์สำคัญต่างๆ ที่นำมาใช้ในการสื่อสาร

๔.๒ การคัดเลือกและจัดระดับภาษา (selection and grading of language) คัดเลือกและ จัดระดับการสื่อสารกับนักเรียน ทำความเข้าใจกับการสื่อสารหรือทักษะที่เกิดขึ้นจาก บทเรียนและการยกตัวอย่างให้กับนักเรียนเข้าใจได้มากขึ้น

๔.๓ มุ่งมั่นและฝึกปฏิบัติทางภาษา สนับสนุนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ (focus on and practice of language and supporting understanding) เป็นความสามารถในการใช้ภาษา เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐาน โดยสามารถระบุความหมายและการใช้เทคนิคที่ หลากหลาย

๔.๔ พัฒนาความเข้าใจและการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน (developing understanding and use of spoken language) กระบวนการพัฒนาและใช้เทคนิคพื้นฐาน ปฏิบัติ ทักษะการฟัง การพูด และการเขียน โดยคำนึงถึงอายุ ความต้องการและระดับ ของนักเรียน

๔.๕ การตอบสนองเพื่อสนับสนุนนักเรียน (response to learner contributions) เป็นการ แสดงออกให้เห็นถึงความตระหลักของครูต่อความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน และ สนับสนุนช่วยเหลือนักเรียน

๔.๖ การเรียนรู้ การพัฒนาและนวัตกรรม (learning, developing and innovating) เป็น การค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อสร้างความเข้าใจและการใช้ภาษาให้มากขึ้น เช่น การอ่าน การ ตัดสินใจ ทำงานร่วมกัน

๕. ความเข้าใจในนักเรียน (Understanding your learners) คือ ความเข้าใจนักเรียน ของครู และกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนความสำคัญของความเข้าใจในนักเรียน คือ ครูสามารถจัด กลยุทธ์การสอนเพื่อเป็นแนวทาง พัฒนาและสนับสนุนนักเรียนเพื่อให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ มากที่สุด

๕.๑ ความรู้ด้านกระบวนการเรียนรู้ (knowledge of the learning process) เป็น ความ เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและวิธีการ อายุ วัฒนธรรม รูปแบบ การ เรียนรู้ และการคาดการณ์สถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

๕.๒ ความเข้าใจความต้องการจำเป็นของนักเรียน (understanding learner needs) เป็น การค้นหาความต้องการและอุปสรรคการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อนำมาใช้วางแผน บทเรียนและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และภาระงาน

๕.๓ การวางแผน (planning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เสมือนจริง ทำให้เห็นจุดแข็งและ อุปสรรคการเรียนรู้จากนักเรียน

๕.๔ ความตระหลักส่วนบุคคล (awareness of individuals) เป็นการให้ความยุติธรรมแก่ นักเรียน และสนับสนุนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทั้งชั้นเรียน

๕.๕ สนับสนุนความเป็นปัจเจกของนักเรียน (promotes learner autonomy) ให้กำลังใจ นักเรียนเมื่อฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยปรับพฤติกรรมของนักเรียน

๕.๖ การเรียนรู้ การพัฒนาและนวัตกรรม (learning developing and innovating) เป็น การสังเกตนักเรียนแบบไม่เป็นทางการเพื่อดูศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

จากแนวคิดทักษะการสอนของสถาบันภาษา British council ช่างต้นเห็นได้ว่ามีทักษะ การ สอนสำคัญที่ครูสามารถนำปรับใช้เพื่อจัดการเรียนรู้ได้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และ นักเรียน เช่น ทักษะด้านองค์ความรู้ในวิชา (Subject knowledge) โดย British council เน้น ความสามารถ ในการวิเคราะห์และกระบวนการด้านภาษา การสื่อสารกับนักเรียน พัฒนาทักษะ พื้นฐานของนักเรียน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านภาษานั้น ซึ่งในส่วนของวิชาสังคมศึกษาซึ่งเน้นองค์ ความรู้ด้านสังคมศึกษา เป็นหลักได้แก่ ศาสนา หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เป็นความรู้สำคัญที่ครู สังคมศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ มี กระบวนการพัฒนานักเรียนในด้านสังคม ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นในบทเรียนและเหตุการณ์ ปัจจุบัน เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์การ เรียนรู้ที่กำหนดไว้และสามารถสื่อสารกับนักเรียนให้เกิด ความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ประเด็น ที่เกิดขึ้นและตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น ดังนั้น การนำแนวคิดไปวิเคราะห์และปรับใช้ จึงควรคำนึงถึงความ เหมาะสมของนักเรียนและบริบททางวิชาการของ ครูในชั้นเรียนเป็นสำคัญ

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔

๒.๔.๑ กิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการสอนของผู้สอนและ การเรียนของนักศึกษา เป็นการกระทำหรือ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้สอนและฝ่าย นักศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักที่จะทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้^{๒๓}

^{๒๓} วันเพ็ญ จันทร์เจริญ, การเรียนการสอนปัจจุบัน, (สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ สกลนคร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

การสอน หมายถึง กิจกรรมในการให้ความรู้ หรือให้คำแนะนำ เพราะว่าการสอนมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมด การสอนเป็นงานอย่างหนึ่งของผู้สอนที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าการเกิดการเรียนรู้นั้น ในบางครั้งอาจเกิดขึ้น ได้เองโดยไม่ต้องได้รับคำแนะนำอะไรจากผู้ใดเลยก็ได้ แต่ว่าการให้ความรู้หรือในการให้คำแนะนำนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการ (Process) ในการให้ความรู้หรือให้คำแนะนำและในการให้คำแนะนำนั้นผู้สอนต้องให้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย จึงจะทำให้ นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น และกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวไว้นั้น อาจหมายถึงสิ่งพิมพ์รูปแบบ บทเรียนทางโทรทัศน์ หุ่นจำลอง ฯลฯ ผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ให้กับนักศึกษาหรือในขณะเดียวกัน นักศึกษาก็อาจทำหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ของตัวนักศึกษาเองก็ได้^{๒๔}

ด้วยเหตุนี้การเรียนการสอนจึงถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของการจัดการศึกษาหรือกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของกิจกรรมทั้งหมดที่จัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา จากแนวความคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนหมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ โดยมีความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอน นักศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบของการเรียนการสอน การใช้เทคนิคการสอน รวมกระทั่ง ถึงการติดตามวัดผลประเมินผล เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการที่ดำเนินไปนั้นสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง

วันเพ็ญ วรรณโกมล^{๒๕} ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างพลเมืองดีของ ประเทศ ซึ่งมีหลักเกณฑ์และเทคนิควิธีสอนในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี

๑. สอนให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง ด้วยการให้ประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และวินัย ฯลฯ ซึ่งจะสร้างความเชื่อมั่น เพราะผลการปฏิบัตินั้นเป็นประโยชน์

๒. สอนให้ผู้เรียนเกิดเจตคติ ได้แก่ ความรู้สึกเห็นพ้อง เชื่อถือไม่ละครุธา ซึ่งรากฐานที่สำคัญอันจะนำไปสู่การปฏิบัติและการสร้างนิสัยที่ดีด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่มผู้เรียนจะซึมซับความเป็นประชาธิปไตย หากฝึกฝนบ่อยๆ ก็จะติดเป็นนิสัย

^{๒๔} สุคนธ์ ภูริเวทย์, การออกแบบการสอน Instructional design, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

^{๒๕} วันเพ็ญ วรรณโกมล, การสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๔-๑๓๕. (อัดสำเนา)

๓. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก รู้จักอภิปราย แสดงความคิดเห็น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ

๔. สอนให้เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง โดยใช้ข่าวและเหตุการณ์ หรือให้ศึกษากรณีตัวอย่าง นำปัญหาเหล่านี้มาให้ผู้เรียนวิเคราะห์จากทฤษฎีเป็นหลักเกณฑ์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา และเกิดประสบการณ์สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

๕. ฝึกหัดให้มีกิจกรรมายาท มีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโสตลอดจนรู้จักการวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ

๖. ปลูกฝังค่านิยมของไทยพื้นฐาน ๕ ประการ และค่านิยมที่เป็นประโยชน์ เช่น ความอดทน ความอดสาหัส ความสุขในการทำงาน ฯลฯ และต้องพัฒนาค่านิยมตามกระบวนการของ Maury Smith ๕ ประการ ได้แก่ ความรู้สึก ความคิดเห็น การสื่อสารและการถ่ายทอด การเลือกเชื่อ และศรัทธา การปฏิบัติ

๗. ฝึกให้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านกระบวนการอบรมหลักธรรมทางศาสนา

เทคนิควิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดี ที่ควรพิจารณานำไปใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่

๑. การสอนโดยใช้บทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลองช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของบุคคล ในสถานภาพต่างๆ และเรียนรู้การแก้ปัญหาจากการสวมบทบาทในบทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

๒. การสอนโดยวิธีการอภิปราย สามารถใช้ได้เกือบทุกเนื้อหา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและเสรีด้วยการแลกเปลี่ยนกลุ่มย่อยก่อนแล้วจึงเข้าสู่วงกว้างขึ้นตามลำดับ เพื่อฝึกฝนการพูด การฟัง ผู้นำ ผู้ตาม และอาจมีเอกสารประกอบ เพื่อเป็นข้อมูลในการอภิปราย โดยนำหัวข้อที่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ การบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาจราจร ฯลฯ

๓. การสอนโดยใช้กรณีศึกษา และข่าว เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาและฝึกการแก้ปัญหาตามกระบวนการแก้ปัญหา เพื่อผู้เรียนสามารถนำกระบวนการนี้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

๔. ฝึกฝนประชาธิปไตยด้วยการทำงานกลุ่ม หรือใช้กระบวนการกลุ่ม และการเรียนแบบร่วมมือ (Co-operative Learning) เป็นการปลูกฝังความรับผิดชอบ เคารพความคิดเห็น และประสาน แนวความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์

๕. ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น เป็นผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ หรือการทำงานร่วมกับพรรคการเมือง เช่น อาสาสมัครเข้าร่วมหาเสียง

สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นด้านความนิยมในทางการเมือง ด้วยการออกสัมภาษณ์ประชาชน หรือรณรงค์ให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิ์ใช้เสียงในการเลือกตั้ง

๖. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักสิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ รู้จักปกครอง ตนเอง เช่น การตั้งสถานักเรียน กิจกรรมชมรมผู้นิยมสินค้าไทย ชมรมผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของ ผู้บริโภค ชมรมอนุรักษ์โบราณสถานและสิ่งแวดล้อม ชมรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ลูกเสือ เนตรนารี การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับชุมชน การเข้าร่วมในพิธีการต่างๆ การพัฒนาชั้นเรียน โรงเรียนวัด การไต่สวน การจัดนิทรรศการ การจัดรายการเสียงตามสายในโรงเรียน การประกวดแต่งคำขวัญ เรียงความและวาดภาพ ฯลฯ

๗. การบรรยายทางวิชาการ ด้วยการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณความรู้ หรือผู้เชี่ยวชาญเรื่องราวต่างๆ มาบรรยายในเรื่องที่น่าสนใจ เช่น การแก้ไขกฎหมาย การเก็บภาษีอากร พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ฯลฯ

๘. การศึกษานอกสถานที่อย่างมีเป้าหมาย ด้วยการกำหนดหัวข้อให้ศึกษาสังเกต และกลับมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อสิ่งที่ไปศึกษา เช่น การเยี่ยมชมหน่วยงานของรัฐบาล เพื่อศึกษากลไกในการปฏิบัติงาน เช่น รัฐสภา อำเภอ สถานี ตำรวจ สถานีอนามัย กรมสรรพากร ฯลฯ

สรุปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่ผู้เรียนคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้ด้วยการควบคุมตนเอง และการทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนการสอนโดยครูผู้สอนเป็นผู้จัด ประสบการณ์ให้กับเด็ก ซึ่งอาศัยแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ที่สำคัญๆ คือ การปรับพฤติกรรม, การทำค่านิยมให้กระจ่าง, การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีหลักเกณฑ์ การสร้างและฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองคือ สอนให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง ด้วยการให้ ประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด, สอนให้ผู้เรียนเกิดเจตคติ ค่านิยมที่ดี, เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก รู้จักอภิปราย แสดงความคิดเห็น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ, สอนให้เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง หรือให้ศึกษากรณีตัวอย่าง นำปัญหา เหล่านี้มาให้ผู้เรียนวิเคราะห์จากทฤษฎีเป็นหลักเกณฑ์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา และเกิดประสบการณ์สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง, ฝึกหัดให้มีกิจกรรมายาท มีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส ตลอดจนรู้จักการวางตนให้เหมาะสม, ปลูกฝังค่านิยมของไทยพื้นฐาน ๕ ประการ

ฝึกให้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านกระบวนการอบรมหลักธรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังมี กิจกรรมตัวอย่างที่จัดในกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถปรับและพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ เช่น นิทาน ละคร รูปภาพ เพลง แสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง และอื่นๆ มาช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนพร้อมกับใช้คำถามอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดความตระหลัก ซึ่ง

ช่วยให้นักเรียนกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติของตนได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้แก่ผู้เรียน แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนทำในห้องเรียนตามหลักสูตรที่เรียน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยให้ผู้เรียน ได้แสวงหาความรู้ อธิบายอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับ การฟัง พูด อ่าน เขียน ถาม-ตอบ ยกตัวอย่าง สานิต ใช้กรณีศึกษาและข่าว ใช้กระบวนการกลุ่ม แสดงบทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

๒. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการนำ ความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรม เช่น จัดกิจกรรมให้ได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจ การสัมภาษณ์ ทักษะศึกษา การ /แสดงนิทรรศการ การแสดงละคร การโต้วาที การ เชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษ การจัดรายการเสียงตามสายในโรงเรียน การจัดทำป้ายนิเทศ การทำ โครงการ การจัดทำห้องสังคมศึกษา การประกวดแต่งคำขวัญประกวดบทความเกี่ยวกับหน้าที่ พลเมืองที่พึงประสงค์ การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่างๆที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี การตั้งสภา นักเรียน กิจกรรมชมรม เช่น ชมรมผู้นิยมสินค้าไทย ชมรมอนุรักษ์โบราณสถานและสิ่งแวดล้อม ลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

๓. กิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่นักเรียน โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ ร่วมกับชุมชน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการ พัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมรณรงค์ การใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการ การทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาอื่นๆในชุมชน การให้ผู้ปกครองหรือพระสงฆ์มีส่วน ร่วมในการอบรมให้ความรู้ปลูกฝังความดีแก่เด็ก การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับชุมชน เป็นต้น

๒.๔.๒ สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้

วันเพ็ญ วรรณโกมล^{๒๖} ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนศึกษามีเป้าหมาย ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและมีเจตคติค่านิยมที่ดี เป็นพลเมืองดีของชาติ จำเป็นต้องใช้สื่อการสอนหลายประเภทเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้สมบูรณ์ดังต่อไปนี้ ก. สื่อที่เป็นอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์(Audio-Visual Aids) ได้แก่

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓ - ๒๐๖. (อรรถาธิบาย)

๑. สื่อประเภทวัสดุ

๑.๑ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ตำรา แบบเรียน วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสาร ประกอบ และสิ่งพิมพ์ในรูปแบบอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นแผ่น และเป็นเล่ม หรือรวมเรียกว่า “วัสดุสาร” สำหรับให้ผู้เรียนศึกษา นำมาอภิปรายเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือนำมารายงานหน้าชั้นเรียน

๑.๒ ภาพและภาพชุด สำหรับภาพหมายถึง ภาพเดี่ยวที่แสดงเนื้อหาสาระใน ตัวเอง ส่วนภาพชุด หมายถึง ภาพตั้งแต่ ๒ ภาพขึ้นไป โดยนำเสนอเนื้อหาสาระในเรื่องเดียวกันและสัมพันธ์ เช่น ภาพชุดวัฒนธรรมไทย ภาพชุดโบราณสถาน ฯลฯ ควรทำให้ถาวรด้วยการติดบนกระดานแข็ง ขาวเทา ติดขอบ และเก็บในช่องที่เขียนหน้าช่องให้เรียบร้อย เพื่อสะดวกในการนำไปใช้ วิธีใช้ ครูผู้สอนนำมาประกอบการอธิบาย ได้รับความสนใจหรือให้ผู้เรียนนำไปประกอบกิจกรรมกลุ่ม หรือ กิจกรรมรายบุคคล

๑.๓ แผนภูมิ เป็นสื่อกราฟิกที่ใช้เสนอเนื้อหาที่แสดงความสัมพันธ์แสดง กระบวนการ องค์ประกอบ หรือลำดับขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดให้เด่นชัดขึ้น และ แผนภูมิจะประกอบด้วยสื่อลายเส้นต่างๆ เช่น ภาพวาด การ์ตูน สถิติ แผ่นภาพ วิดีโอเสนอ ของ ครูผู้สอน มีแนว,ทางดังนี้

(๑) การเสนอเนื้อหาที่แสดงหรือเปรียบเทียบจำนวน อาจใช้ แผนภูมิที่ใช้กราฟเส้น กราฟแท่ง กราฟวงกลม เช่น เปรียบเทียบจำนวนประชากรในแต่ละปีหรือ แสดงการกำหนดราคาในตลาด

(๒) การเสนอเนื้อหาที่แสดงเรื่องราวหรือประสบการณ์ โดยไม่ คำนึงถึงเวลา ควรใช้ แผนภูมิแสดงประสบการณ์หรือแผนภูมิวิวัฒนาการ เช่น แสดงเรื่องราวการ กู้สรีภาพของพระเจ้ากรุงธนบุรี แสดงความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย และก่อตั้งอาณาจักร อยุธยา

(๓) ในการสอนเรื่ององค์กรทางการเมือง หรือประเภทของ สิ่งของต่างๆ ก็ควรใช้ แผนภูมิแบบองค์การ (Organization Charts) เช่น แสดงให้เห็นส่วนงานต่างๆ ขององค์การบริหาร ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น หรือการจัดส่วนปกครองในสมัยอยุธยา

(๔) การเสนอเนื้อหาที่จัดลำดับองค์ประกอบจากหน่วยใหญ่มาสู่เล็กหรือหน่วยเล็กไปหาใหญ่ เป็นแผนภูมิแบบสายธาร (Stream Charts) จะเสนอเรื่องราวที่มุ่งให้ทราบว่า สิ่งนั้นเกิดจากสิ่งต่างๆรวมกัน เช่น ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆและเครือญาติ และแผนภูมิแบบต้นไม้ (Tree Charts) จะเสนอเรื่องราวที่แยกออกจากหัวเรื่องออกไปหลายๆอย่าง เช่น พระราชกรณียกิจ

(๕) การเสนอเนื้อหาที่แสดงเหตุการณ์สัมพันธ์กับเวลา เช่น เรื่องราวในประวัติศาสตร์ อาจใช้แผนภูมิแบบวิวัฒนาการ (Time-line Charts) จะเสนอเรื่องราว ที่มีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆตามลำดับขั้นโดยอาศัยเวลา เช่น วิวัฒนาการของการปกครอง วิวัฒนาการ การแต่งกาย เป็นต้น

การผลิต ต้องเสนอเรื่องราวที่ถูกต้องทั้งด้านเนื้อหาและภาษา อักษรให้ ขนาดที่ผู้เรียนมองเห็นได้ อาจมีภาพติดประกอบ หรือภาพวาดก็ได้ และการจัดเก็บควรเจาะตาไก่ สำหรับร้อยเชือก มีราวแขวน

๑.๔ แผนที่ เป็นทัศนสัญลักษณ์ที่แสดงสิ่งต่างๆ ที่สำคัญปรากฏบนพื้นโลก ในลักษณะที่ย่นย่อ แต่ส่วนมากจะแสดงรายละเอียดได้มากกว่าลูกโลก จึงเป็นสื่อที่สำคัญ,ในการสอน สังคมศึกษา และแผนที่ที่ใช้ในห้องเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นแผนที่ขนาดเล็กที่อาจแขวนบนกระดานดำ แผนที่โครงร่าง และแผนที่อยู่ในหนังสือ แผนที่ที่ครูสังคมศึกษาใช้ต้องเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหา

๑.๕ ป้ายนิเทศ ป้ายนิเทศเป็นอุปกรณ์ตั้งแสดง มักเป็นรูปวาดหรือวัสดุ สามมิติ และมีภาพข้อความสั้นๆ ตลอดจนมีข้อความประกอบ ครูผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการจัดการ ด้วย เช่น การจัดเพื่อแสดงผลงาน ทบทวนบทเรียน หรือสร้างความสนใจมีทั้ง ชนิดติดอย่างถาวร ข้างกระดานดำ และชนิดเคลื่อนย้ายได้

๒. สื่อประเภทอุปกรณ์

๒.๑ เครื่องบนอีกเสียง สำหรับบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราว การสัมภาษณ์บุคคล

๒.๒ สไลด์ และฟิล์มสตริป ใช้สอนเนื้อหาที่เป็นเรื่องราว และกระบวนการ ต่อเนื่องกัน เช่น เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร หรือนำเสนอเรื่องราวที่เป็นชุด เช่น อาชีพประชาชน โบราณสถานที่สำคัญ เป็นต้น

๒.๓ ภาพยนตร์ เป็นสื่อที่ใช้เสนอเนื้อหาที่มีการเคลื่อนไหวให้เห็นทั้งภาพ และเสียง ใน วิชาสังคมศึกษาจึงใช้นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น สงครามโลก การเลือกตั้ง และสารคดีนำเที่ยว ภูมิภาคและประเทศต่างๆ ซึ่งครูผู้สอนสามารถผลิตขึ้นเองได้ ครูผู้สอนจึง ต้องรู้จักแหล่งเพื่อขอยืม

๒.๔ เทปโทรทัศน์ หรือ วิดีทัศน์ เป็นระบบบันทึกภาพโทรทัศน์ลงในเทป และสามารถเล่นกลับให้มีภาพปรากฏบนจอโทรทัศน์ มีลักษณะการใช้ในการเรียนการสอน เช่นเดียวกับ ภาพยนตร์แต่มีข้อจำกัดเนื่องจากจอภาพที่ใช้ทั่วไปมีขนาด ๒๐-๒๕ นิ้ว สามารถใช้ กับผู้เรียนกลุ่มย่อย ประมาณ ๑๕-๒๐ คน หากผู้เรียน ๓๐-๔๐ คน เป็นต้นไปต้องใช้ ๒ เครื่อง หรือ นอกจากมีจอภาพ ขนาดใหญ่ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงมาก

๓. สื่อที่เป็นทรัพยากรในชุมชน (Community Resoures) หมายถึง ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ ในชุมชน เช่น

๓.๑ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ธาตุ น้ำตก แม่น้ำ ทะเล ภูเขา เกาะ ป่าไม้ ลำธาร ฯลฯ สอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษา และสัมผัสของจริง

๓.๒ ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคคลในท้องถิ่นซึ่งเชิญมาเป็นวิทยากร ในกรณีที่ ครูผู้สอน ไม่สามารถให้ความรู้ลึกซึ้งในวิชาต่างๆได้ เช่น ตำรวจ ทหาร แพทย์ พระสงฆ์ นายอำเภอ ขาวนา ฯลฯ

๓.๓ ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ สถานที่ต่างๆที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ศาลากลางจังหวัด เทศบาล ฯลฯ โดยครูผู้สอนพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดค่านิยม เจตคติที่ดีต่ออาชีพต่างๆ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ประกอบการเรียนใน การจัดสาระการเรียนรู้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญ,ในการที่จะ กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบสำคัญ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการ แก่ปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา ใจ และคุณลักษณะ ทศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญ ของการเรียนรู้ตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง สื่อที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ และตัวอักษรในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า คู่มือ พจนานุกรม สารานุกรม ตำรา ภาพพลักรูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ แผ่นพับ โปสเตอร์ ฯลฯ

๒. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้น เพื่อใช้ควบคุมคู่กับเครื่องมือ โสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อประเภทนี้ได้แก่ โทรทัศน์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่อง บันทึกเสียง วีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดี-รอม อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

๓. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ แสดงละครและหุ่น การจัดนิทรรศการ กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น

๔. สื่ออื่นๆ ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชา วัสดุอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ หรือสิ่งแวดล้อมหรือสังคมต่างๆ

สรุปได้ว่าสื่อการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีและช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้ สมบูรณ์สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. สื่อที่เป็นอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio-Visual Aids)

๑.๑ สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพและภาพชุด แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ

๑.๒ สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สไลด์และฟิล์มสตริป เทปโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์

๒. สื่อที่เป็นทรัพยากรในชุมชน (Community Resoures)

๒.๑ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ธาตุ นาดก แม่น้ำ ทะเล ภูเขา เกาะ ป่าไม้ ลำธาร ฯลฯ ซึ่งเป็นสื่อประกอบการสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษา และสัมผัสของจริง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

๒.๒ ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคคลในท้องถิ่นซึ่งเชิญมาเป็นวิทยากร ในกรณีที่ครูผู้สอนไม่สามารถให้ความรู้ลึกซึ้งในวิชาต่างๆได้ เช่น ตำรวจ ทหาร แพทย์ พระสงฆ์ นายอำเภอ ขาวนา ฯลฯ

๒.๓ ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ สถานที่ต่างๆที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ศาลากลางจังหวัด เทศบาล ฯลฯ โดยครูผู้สอน พาผู้เรียนไปทัศนศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดค่านิยม เจตคติที่ดีต่ออาชีพต่างๆ

๒.๔.๓ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

วันเพ็ญ วรรณโณม^{๒๗} ได้กล่าวว่ากระบวนการวัดและประเมินผล มีส่วน สัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะสามารถกระทำได้ทั้งก่อนสอน ระหว่างสอนและ หลังสอน ตลอดจนตัดสินคุณค่าของผู้เรียน ฉะนั้นครูสังคมศึกษา ควรทราบถึงจุดประสงค์ของการวัด และประเมินผลวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจุดประสงค์ของการวัดและประเมินผลวิชาสังคมศึกษา คือ

๑. เพื่อจูงใจในการเรียนรู้ (Motivating Learning)
๒. เพื่อประเมินความก้าวหน้า (Assessment of Progress)
๓. เพื่อประเมินผลวิธีการสอนของครู (Evaluation of Treatment)
๔. เพื่อวินิจฉัย (Diagnosis)
๕. เพื่อจำแนกบุคคล (Classification)

นอกจากนี้ การวัดและการประเมินผล ยังมีจุดประสงค์ อื่นๆ อีก เช่น เพื่อการคัดเลือก เพื่อการทำนาย ว่าผู้เรียนควรเรียนอะไรในอนาคตและเพื่อรักษามาตรฐาน ในการผลิตกำลังคนในสถาบันต่างๆ ในด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลที่ดีจะช่วยให้การ ประเมินตรงตามความต้องการ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนาการเรียน การสอนช่วยให้การจัดทวเรียนการสอนสอดคล้องตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และการสอน ในแต่ละครั้ง ทำให้ครูผู้สอนทราบ ว่า การเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ได้รับผลสำเร็จ เพียงใดและยังช่วยให้ทราบ ข้อบกพร่องของผู้เรียน หลักสูตร และเป้าหมายของการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไข

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๒-๒๓๗. (อัดสำเนา)

นอกจากนี้การประเมินผลในวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ต้องประเมินผลจาก วัตถุประสงค์ของการสอนสังคมศึกษา ๘ ประการ ดังนี้

๑. ความรู้ความเข้าใจ
๒. การนำความรู้ไปใช้
๓. เจตคติของการเรียนรู้
๔. ค่านิยมและเจตคติต่อความเป็นพลเมืองดี
๕. คุณธรรม มีวิจารณ์ญาณ ในการตัดสินสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง
๖. ทักษะทางวิชาการ เช่น สามารถแยกแยะข้อมูล รวบรวมข้อมูล แก้ปัญหา สืบเสาะแสวงหา ความรู้ ตัดสินใจได้ และตีความในแผนที่ แผนภูมิ สถิติได้ สามารถตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผลได้
๗. ทักษะทางสังคม สามารถทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วม เป็นผู้นำ ผู้ตามได้ มีความรับผิดชอบ ต่อ ภาระหน้าที่ของตนต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นวิถีทางเสริมสร้างประชาธิปไตย มีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีมรรยาทอันดีงาม
๘. ทักษะกระบวนการ สามารถคิดแก้ปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางาน เป็นกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ ซึ่งต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนติดเป็นนิสัย

การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้ มีการทำโครงการ/โครงการเป็นผู้ผลิตผลงาน รวมทั้งมีการทำงานกลุ่มและจัดทำแฟ้มสะสมงานด้วย ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังกล่าว จะเน้นการประเมินผลจากสภาพจริง อันเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหา ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่ ผู้เรียน อันเป็นแนวทางที่พัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ เพื่อบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด การวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ผสมผสานไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของ ผู้เรียน โดยการประเมินจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วม กิจกรรม และผลจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน สะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของผู้เรียนมาอย่าง ต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลจะต้องกระทำในหลายบริบทอัน ได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินและ แสดงความคิดเห็น

วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียน จะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น

๑. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำตอบสั้นๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

๒. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน วิธีการแก้ปัญหา การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ในระหว่างการเรียนรู้การสอนและครูผู้สอนสามารถทำได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกตหรือการสังเกต อย่างไม่เป็นทางการเป็นการสังเกตโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะ ใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจรายการ (checklist) แบบประเมินค่า (rating scale) เป็นต้น

๓. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจน ในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำโครงการ/โครงงาน การทำงานกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวผู้เรียนเอง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนด้วย การ สัมภาษณ์ อาจทำอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวัน เวลาและเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอน และการ สัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและ ได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยครูผู้สอนจะตั้งข้อคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะ ได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

๔. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำ การปฏิบัติงานเพื่อการประเมิน การสร้างผลงานชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียน ให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมินโดยครูผู้สอน จัดทำ ประเด็นการประเมิน และองค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น เกณฑ์การประเมิน(scoring rubric), แบบประเมินค่า(rating scale) และ แบบตรวจรายการ (checklist) เป็นต้น

๕. เกณฑ์การประเมิน(scoring rubric) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะ ประเมิน เพื่ออธิบายลักษณะของคุณภาพงานหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณ หรือ ระดับความสามารถ เพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือ ผู้สนใจอื่นๆ ได้ ทราบว่าผู้เรียนรู้อะไร ทำได้มากเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยผู้ประเมิน อาจจะให้ คะแนนเป็นภาพรวมหรือจำแนกองค์ประกอบ

๖. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (portfolio assessment) เป็นการประเมินความสามารถ ใน การผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของ นักเรียน ที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อ

ผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมผลงานจะประเมินการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ หลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงคุณสมบัติ คักยภาพ ของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมใน การประเมินและแสดงความคิดเห็น การวัดผลควรดำเนินควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน เช่น การสังเกต การร่วมกิจกรรม การตอบคำถาม การทำข้อทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน และ แจ้งให้ผู้เรียนทราบผลในทันทีที่จะเกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง

๒.๔.๔ หลักพรหมวิหาร ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่น เบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรง เทียงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้

ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน^{๒๘}

---

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๔.

องค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔

จากความหมายของพรหมวิหาร ๔ นำมาจำแนกองค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ ที่มีผู้ให้

แนวคิดไว้หลายประการ องค์ประกอบของหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ด้านนั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. เมตตา คือ ความรัก พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนเราทุกคนควรมีความรักซึ่งกันและกัน รักในที่นี้ไม่ใช่ความรักที่ชายมีต่อหญิง หรือหญิงมีต่อชาย รักนี้เป็นรักที่มีความใคร่ ความรักที่พระพุทธองค์ทรงสอนคือความรักที่บริสุทธิ์ เหมือนความรักของแม่ที่มีต่อลูก เมื่อบุคคลใดที่มีจิตใจตั้งอยู่ในความรักที่บริสุทธิ์และมีต่อผู้อื่น

๒. กรุณา คือ สภาวะของจิตที่หวั่นไหวไปเพราะความทุกข์ของผู้อื่น คือจะช่วยให้ความทุกข์ของเขาหมดสิ้นไป จึงมีอาการที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดทุกข์ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่จะต้องคิดช่วย กรุณาจึงเป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่ง ที่พึงอบรมให้มีในจิต วิธีอบรมคือ ระวังไม่ให้คิดเบียดเบียนใคร และหัดใจให้คิดว่าเมื่อตนเองมีทุกข์ ก็ต้องการความช่วยเหลือฉันใด ผู้อื่นสัตว์อื่น ก็ฉันนั้น จึงกล่าวได้ว่า กรุณา คือ ความสงสาร ต้องการช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยปราศจากความเศร้าโศกและมีลักษณะที่แสดงออกตรงกันข้ามกับการเบียดเบียน หรือวิหิงสา และหมายถึงความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ไม่เบียดเบียนซ้ำเติมความทุกข์ของบุคคลอื่น และพยายามที่จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้ความทุกข์ของบุคคลต่าง ๆ ให้หมดไปด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความทุกข์ของแต่ละบุคคล

๓. มุทิตา คือ สภาวะของจิตที่บันเทิงยินดี เมื่อบุคคลอื่นได้รับความสุข ความเจริญด้วยสมบัติต่าง ๆ ปราศจากความริษยา เห็นใครพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตา ตัดความยินร้ายไม่ยินดีด้วยเหตุริษยาเสียได้ มุทิตาจึงเป็นพรหมวิหารอีกข้อหนึ่ง ที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต วิธีอบรมคือระวังมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติ คือ ความพร้อมต่าง ๆ ของผู้อื่น เมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวังเสีย หัดคิดว่าตนเองมีความยินดี เมื่อทำมุทิตาจิตให้เกิดขึ้นได้ ก็หัดแผ่จิตเช่นนี้ออกไปสู่คนอื่น สัตว์อื่น โดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไปโดยคิดว่า“จงอย่าวิบัติจากสิ่งที่ได้แล้ว”มุทิตา คือ มีความสุข ความเจริญ หรือความมีจิตยินดีในลาภยศสรรเสริญสุขของผู้อื่น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า มุทิตา คือ การคิดและการแสดงออกถึงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีความสุขในทางที่ไม่ผิดศีลธรรมหรือพ้นจากทุกข์ด้วยใจบริสุทธิ์ และมีลักษณะที่แสดงออกตรงข้ามกับความริษยาและ หมายถึง การมีจิตใจพลอยยินดีต่อความสำเร็จและความสุขที่บุคคลอื่นได้รับอย่างจริงใจ ไม่มีจิตที่มุ่งในทางอิจฉาริษยา ต่อบุคคลที่ประสบความสำเร็จนั้น ๆ และพร้อมจะส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวมีสุขหรือสมหวังยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔. อุเบกขา คือ การวางเฉยวางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายเมื่อสุตวิสัยจะแสดงเมตตากุณา มุทิตา ได้โดยใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองเหตุและผลในสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นสภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลางเห็นเสมอกันในสัตว์หรือบุคคลทั้งหลายในคราวทั้งสอง คือ ในคราวประสบสมบัติและในคราวประสบวิบัติ ไม่ยินดียินร้าย มองเห็นว่าทุกคนมีกรรมที่ทําไว้เป็นของตนเอง จะมีสุข จะมีทุกข์จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้ การวางคือไม่ยึดถือไว้ วางลงได้ เฉย คือไม่จัดแจงวุ่นวาย ปล่อยให้เป็นไปตามกรรมหรือตามกำหนดของกรรม วิธีอบรมคือให้ระวังใจมิให้ขึ้นลงด้วยความยินดียินร้าย เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามระงับ หัดคิดถึงกรรมและผลของกรรม หัดคิดวางลงไปให้แก่กรรม เหมือนอย่างให้กรรมรับผิดชอบเอาไปเสีย เมื่อทำจิตให้อุเบกขาได้ ก็หัดแผ่จิตเช่นนี้ออกไปให้กับบุคคลอื่นสัตว์อื่นโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยความคิดว่า “ทุกสัตว์บุคคลมีกรรมเป็นของตนเอง เป็นทายาทรับผลของกรรม มีกรรมกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ทำกรรมใดไว้ดีหรือชั่ว ต้องรับผลของกรรมนั้น” ^{๒๙}

ฉะนั้น พรหมวิหารทั้ง ๔ ประการนี้ ผู้ปฏิบัติควรยึดด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือเมตตา ซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลต่อผู้อื่น จากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเรามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือกรุณา ซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งใดเห็นมีสุขไม่มีทุกข์ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือมุทิตา ซึ่งอาการพลอยยินดีและเพราะไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปนั้น อุเบกขาคือมีอาการเป็นกลาง มีความสุข หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประการหนึ่งที่ผู้บริหารหรือผู้ใหญ่ควรยึดปฏิบัติในการปกครองตน ^{๓๐}

๒.๕ บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔

๒.๕.๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ เป็นหน่วยงาน ๑ ใน ๔๒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๓ โดยเป็นหน่วยงานที่สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา และให้การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเพื่อให้มี

^{๒๙} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖.), หน้า ๑๗.

^{๓๐} สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, รวมธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙.), หน้า ๑๙๕-๒๐๔.

คุณภาพและมาตรฐานที่เท่าเทียมกัน สถานที่ตั้ง ถนนถีนานนท์ ตำบลโพหนอง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐ โทรศัพท์ : ๐-๔๓๘๑-๐๕๔๓ โทรสาร : ๐-๔๓๘๑-๐๖๒๐ เว็บไซต์ <http://www.sesao๒๔.go.th/>^{๓๑}

๒.๕.๒ วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรที่มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย

๒.๕.๓ พันธกิจ

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนในระดับมัธยมศึกษาทุกคนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ

๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

๓. พัฒนาระบบบริหารจัดการ ที่เน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการการจัดการศึกษา และเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา

๒.๕.๔ เป้าประสงค์

๑. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาทุกคนมีพัฒนาการเหมาะสมตามช่วงวัยอย่างมีคุณภาพ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

๒. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และเสมอภาค

๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะตรงตามสายงาน และมีวัฒนธรรมการทำงาน ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

๔. สถานศึกษาในสังกัดมีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล

๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ เน้นการทำงานแบบบูรณาการ มีเครือข่ายการบริหารจัดการ บริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา กระจายอำนาจ และความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา

๖. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ และสถานศึกษาในสังกัด พัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

---

^{๓๑} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ เอกสารข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา ๒๕๖๐, (กาฬสินธุ์: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒.

๗. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ และสถานศึกษาในสังกัด มีงานวิจัยที่สามารถนำผลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

๒.๕.๕ ค่านิยมขององค์กร

มุ่งผลสัมฤทธิ์ คิดคู่คุณธรรม นำทีมพัฒนา ก้าวหน้าทันสมัย ใส่ใจบริการ

๒.๕.๖ พื้นที่ความรับผิดชอบ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุมทั้งจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมพื้นที่ทั้งหมด ๖,๙๔๖,๗๔๖ ตารางกิโลเมตร ๑๘ อำเภอ ประกอบด้วย

๑. อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

๑๐. อำเภอก้ามวง

๒. อำเภอนามน

๑๑. อำเภอท่าคันโท

๓. อำเภอกมลาไสย

๑๒. อำเภอหนองกุงศรี

๔. อำเภอร่องคำ

๑๓. อำเภอสมเด็จ

๕. อำเภอกุฉินารายณ์

๑๔. อำเภอห้วยผึ้ง

๖. อำเภอเขาวง

๑๕. อำเภอสามชัย

๗. อำเภออย่างตลาด

๑๖. อำเภอดอนจาน

๘. อำเภอห้วยเม็ก

๑๗. อำเภอนาคู

๙. อำเภอสหพันธ์

๑๘. อำเภอซ่งชัย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ โดยได้นำมาประกอบในส่วนนี้โดยมีการจัดเรียงไว้ ดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

วิไลวรรณ รุ่งเรืองสมบัติ ได้ศึกษาวิจัย รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. พัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ

๓. ประเมินรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชากรได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน ๓,๘๙๑ โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน ๓๕,๐๑๙ คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้ตัวอย่าง จำนวน ๓๔๖ โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๓๘๐ คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น แบบแบ่งชั้น ผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพและปัญหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในระดับมาก ปัญหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด สภาพพบทบาทของผู้บริหารในการขับเคลื่อนการคิดสู่ห้องเรียน อยู่ในระดับมาก และองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด ๒) การพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านกระบวนการจัดการภายใน

สถานศึกษา และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๓) การประเมินรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน^{๓๒}

ปณยา จันทมาตย์ ได้ศึกษาวิจัย การศึกษาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาทุกกลุ่มประสบการณ์การสอนมีการปฏิบัติทักษะการสอนเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ บ่อยครั้ง ในด้านบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยีครูสังคมศึกษาทุกกลุ่มประสบการณ์การสอนมีความเห็นว่า ปัญหาทักษะการสอนเพื่อการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นปัญหาปานกลาง ในด้านบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยี การแก้ปัญหาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับ มัธยมศึกษา คือ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์ ลดเนื้อหา แต่เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วม มากขึ้น และจัดอบรมครูสังคมศึกษาให้เรียนรู้เทคโนโลยีในทุกวัย และทุกระดับชั้น

แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียน มาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น ๒ ลักษณะดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาด้วยตนเอง คือ เข้าร่วมรับการ อบรมครูด้านการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้แก่แก่นักเรียน และพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้

๒. แนวทางการพัฒนาจากการสนับสนุนของหน่วยงาน คือ โรงเรียน สำนักงานเขต พื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรมีการ

---

^{๓๒} วิไลวรรณ รุ่งเรืองสมบัติ, “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ

สนับสนุน อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพครู และกับสนุนงบประมาณ^{๓๓}

นางพศ์ สุขสบาย ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ ของประชาคมอาเซียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ ของประชาคมอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา ให้ นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๕ ขึ้นไป

๒. พัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๕ ขึ้นไป กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ห้องเรียน ๒/๑ โรงเรียนแสงอร่ามพิทยาคม ต.กุดหมากไฟ อ.หนองวัวซอ จ.อุดรธานีที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๒๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ

๑) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ปฏิบัติ คือ แผนกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จำนวน ๙ แผน ใช้เวลาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ๑๐ ชั่วโมง

๒) เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการปฏิบัติ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนแบบสัมภาษณ์ นักเรียน แบบสะท้อนความคิดเห็นของนักเรียน และแบบทดสอบย่อยท้ายวงจร

๓) เครื่องมือที่ใช้ ประเมินประสิทธิภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่แบบวัดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ ของประชาคมอาเซียนด้านเจตคติ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผลการวิจัยพบว่า

๓.๑ นักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคม อาเซียน ร้อยละ ๗๘.๔๐ ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์มีจำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๔ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

---

^{๓๓} ปุณยา จันทมาตย์, “การศึกษาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ

๓.๒ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ ๗๙.๒๘ ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ และนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๕๗ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้^{๓๔}

พระคณศ ปกสสุโร (ทองผา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนวัดบางพลีน้อย จังหวัดสมุทรปราการ” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า

๑. ผลจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีประสิทธิภาพ (E๑ / E๒) เท่ากับ ๘๒.๔๑ / ๘๒.๕๓ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ๘๐/๘๐ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากคะแนนระหว่างเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนโดยรวมจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน^{๓๕}

ณัฐวรรณ วิฑิตาคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๗๙ มีกลุ่มอายุ ๔๐ – ๕๐ ปี จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๐๗ ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๔๓ ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ สอนมากเป็นครูในโรงเรียนสอน จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓๕ และประสบการณ์ในการสอน ๑๑ – ๑๕ ปี จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๐ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูใน

^{๓๔} นภาพงศ์ สุขสบาย, “การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๓๕} พระคณศ ปกสสุโร (ทองผา), “การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนวัดบางพลีน้อย จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), บทคัดย่อ.

สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านเมตตาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$) ด้านกรุณา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ด้านมุทิตาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และด้านอุเบกขา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗$)

๒. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้วพบว่าผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน ตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นของผู้ผู้อำนวยการสถานศึกษาและบุคลากรครูในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ สำหรับในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๓. ข้อเสนอแนะรูปแบบที่บุคลากรครูในสถานศึกษาต้องการให้ผู้บริหารมีพฤติกรรม

๓.๑ ด้านเมตตา คือ

๓.๑.๑ มีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้

๓.๑.๒ ผู้บริหารสร้างความพึงพอใจแก่บุคลากรและผู้รับบริการทางการศึกษา

๓.๒ ด้านกรุณา คือ

๓.๒.๑ มีความกล้าตัดสินใจในการปรับปรุงการบริหารงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตร่วมกัน

๓.๒.๒ มีการวางแผนการบริหารงานในอนาคตได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ

๓.๓ ด้านมุทิตา คือ

๓.๓.๑ ผู้บริหารมีความเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๓.๓.๒ บริหารงานบุคลากรให้ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมกัน

๓.๔ ด้านอุเบกขา คือ

๓.๔.๑ มีการบริหารการวางแผนด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากอคติ

๓.๔.๒ มีความเสมอภาคในการบริหารงานในสถานศึกษา^{๓๖}

กาญจนา โปะประนอม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบการวิชาชีพครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔ ผลวิจัยพบว่า

๑. การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบการวิชาชีพครูตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔ ในภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยด้านมากไปน้อย ดังนี้

๑.๑ ด้านความเมตตา

๑.๒ ด้านการมีอุเบกขา

๑.๓ ด้านความมีมูทิตา

๑.๔ ด้านความกรุณา

๒. เปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบการวิชาชีพครูตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำแนกตามตำแหน่ง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามเพศ การทำกิจกรรมอดิเรกเวลาว่าง และสถานภาพการสมรส ไม่พบว่าแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ.๐๕

๓. เปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบการวิชาชีพครู ตามความคิดเห็นของนักเรียน จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ แต่เมื่อจำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ย การทำกิจกรรมในวันหยุด และภูมิหลังครอบครัว ไม่พบว่าแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๐๑

๔. เปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบการวิชาชีพครูตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูกับนักเรียน จำแนกตาม กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาและครูกับ กลุ่มนักเรียน ในภาพรวมและทุกรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ แต่ จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔ ในภาพรวมและทุกรายด้าน ไม่พบว่าแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๐๑^{๓๗}

^{๓๖} ณัฐวรรณ จิตตาคม, “การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๓๗} กาญจนา โปะประนอม, “การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบการวิชาชีพครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

พระภุชณะ วชิรญาณโณ (วักขัฏฐะ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป เปรียบเทียบ และเสนอแนะแนวการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน ๓๖๐ คน โดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจและรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะของการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี, ด้านการวัดและประเมินผล, และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผลการวิจัย พบว่า

การจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำแนกตาม เพศ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นระดับชั้น และสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกัน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นน้อยกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นน้อยกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และนักเรียนที่มีสถานศึกษาต่างกัน พบว่า นักเรียนโรงเรียนอุดรพิทยานุกูลและนักเรียนโรงเรียนอุดรพิชัยรัชต์พิทยา ที่มีความคิดเห็นน้อยกว่า นักเรียนโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

ข้อเสนอแนะ พบว่า การจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจจนทำให้เกิดจิตสำนึกรู้จักหน้าที่ของตนเอง และสื่อการสอนครูผู้สอนควรมีการใช้สื่อที่ทันสมัย หลากหลายเข้าใจง่าย จูงใจให้นักเรียนสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ควรมีการสอดแทรกกิจกรรมภาคปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์ตามเหตุและผล จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๓๘}

---

^{๓๘} พระภุชณะ วชิรญาณโณ (วักขัฏฐะ), “การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี”,

๖.๒.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

McDonald ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลของวิธีการสอน ๒ วิธี คือการสอนเชิงสั่งสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบดั้งเดิมกับวิธีการที่อาศัยการสืบเสาะเป็นฐาน แบบสร้างสรรค์ความรู้ทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ของนักเรียนในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนเตรียมมัธยมโรงเรียนหนึ่งในประเทศจาเมกา วิธี การศึกษาเมื่อใช้การออกแบบการใช้ซ้ำ ๆ ที่ให้โอกาสการทดสอบ ๓ ครั้ง โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ที่ได้มีความแตกต่างกันหรือไม่ ผลการศึกษาปรากฏว่า ถึงแม้จะไม่มี ความแตกต่างโดยภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญระหว่างวิธีการสอนแบบใหม่กับวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ในการ ปฏิบัติของนักเรียนเมื่อตอบคำถามในแบบทดสอบที่มีลำดับสูงขึ้นในความคิดเชิงวิพากษ์ก็ตาม แต่ยัง พบว่ามีผลของการปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลเชิงปริมาณ เรื่องที่ลงพิมพ์ทางวารสารทางวิชาการ และใบบอกทางออกของวารสารทางวิชาการบ่งชี้ว่าวิธีการสอนแบบใหม่นี้ปรับปรุงเจตคติต่อ วิทยาศาสตร์ของนักเรียนให้ดีขึ้น ช่วยพัฒนาความเข้าใจของตนเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการคิดแบบอภิปรายบทเรียนที่บ้านที่กวดวิชไว้ทำให้ได้หลักฐานยืนยันข้อค้นพบเหล่านี้ได้อย่างพอเพียง^{๓๙}

Jenning วิจัยเรื่อง Transforming civics and citizenship education in the middle years of schooling : an exploration of critical issues informing teachers' theories of action. การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาความรู้เรื่องหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมืองดี ของระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อระบุประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญในการให้ความรู้ของครูตามทฤษฎี ของการกระทำ การศึกษาครั้งนี้ใช้กรณีตัวอย่างเป็นโรงเรียนที่คัดเลือกจากทางตอนเหนือของนิว เซาท์เวล และทางตอนตะวันออกเฉียงใต้ของควีนแลนด์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมของครูในกลุ่มที่มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสืบหาทฤษฎีการกระทำในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เรื่องหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมืองดี การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครูที่มีประสบการณ์การสอนมาเป็นเวลา ๑-๓ ปีและมีการสังเกตโดยตรง รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากบทความของผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์เนื้อหาของนโยบายและเอกสารหลักสูตร และได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ในสามประเด็นดังนี้ ประการแรกคือ การสะท้อนตนเองของครู ประการที่สองคือ ความเห็นของ ครูเกี่ยวกับความรู้ที่หลักสูตรกำหนด และประการที่สามคือ โอกาสในการกระทำการถ่ายโอน ความรู้ไปสู่

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

^{๓๙} McDonald, Dania M., "Teaching for Scientific Understanding: A study of the Effects of Two Methods," **Masters Abstracts International**, 12(05) (October 2004): 1458.

นักเรียน ผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้คือ ได้คู่มือที่เป็นโปรแกรมในการพัฒนา วิชาชีพครูที่เน้นวิธีการสอนที่สำคัญในเรื่องของหน้าที่พลเมืองและการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ดีในชั้นเรียนที่เป็นระดับมัธยมศึกษา^{๔๐}

Harry ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำผู้มีส่วนได้เสียในโรงเรียนมามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของ ระบบบริหารเมื่อมีการนำผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เป็นผู้ร่วมตอบแบบสอบถาม ๓๓๖ คน ผลการศึกษาปรากฏว่าพบว่าผู้มีส่วนได้เสียในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในประเทศอังกฤษโดยมีการสำรวจทางโทรศัพท์ที่ใช้ระยะเวลา ๘ ปี (๒๐๐๐ - ๒๐๐๗)มีผู้ร่วมตอบแบบสอบถาม ๓๓๖ คน ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีความเข้าใจชัดเจน ในการเชื่อมโยงการจัดการศึกษาโดยเป็นฐานในโครงสร้างการบริหารจัดการและรับผิดชอบในทุกระดับ ของระบบการศึกษา ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียจะมีความซับซ้อน หลากหลายสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายในด้านการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้สร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาในการมีส่วนร่วมและความคาดหวังในการจัดการศึกษาในประเทศอังกฤษ ซึ่งให้ ข้อมูลที่มีคุณค่าและหลากหลายในการจัดการศึกษาของประเทศอังกฤษร่วมกัน^{๔๑}

Nozomi Hishida ได้ทำการวิจัยเรื่อง ต้นทุนทางสังคมกับการ พัฒนาการจัดการศึกษา และสิ่งแวดล้อม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของต้นทุนทาง สังคมที่ต่างกันกับ การพัฒนาการจัดการศึกษาและสิ่งแวดล้อม จะมีความแตกต่างกันอย่างไร ผลการศึกษาปรากฏว่าแนวคิดของทุนทางสังคมหมายถึงการเชื่อมต่อสังคมระหว่างคน เช่น เครือข่าย ต่าง ๆ เมื่อมีสภาพทุนทางสังคมดีก็จะเพิ่มการดำเนินการร่วมในสังคมได้มาก ด้วยเหตุนี้ทุนทางสังคมที่มี ความน่าสนใจในสาขาการศึกษาเพื่อการพัฒนาการศึกษาและการจัดการสิ่งแวดล้อม ในปีล่าสุด ได้มี รูปแบบและเงื่อนไขทุนทางสังคมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม และบางสังคมไม่มีทุนทางสังคม^{๔๒}

---

^{๔๐} Jennings, R. N. **Transforming Civics and Citizenship Education in the Middle Years of Schooling: An Exploration of Critical Issues Informing Teachers' Theories of Action**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://eprints.jcu.edu.au/1238/> [2008, January 3].

^{๔๑} Harry, Matlay. "Entrepreneurship Education in the UK : A Critical Analysis of Stakeholder Involvement and Expectations", **Journal of Small Business and Enterprise Development**, 16(2) [2009]: 355-368.

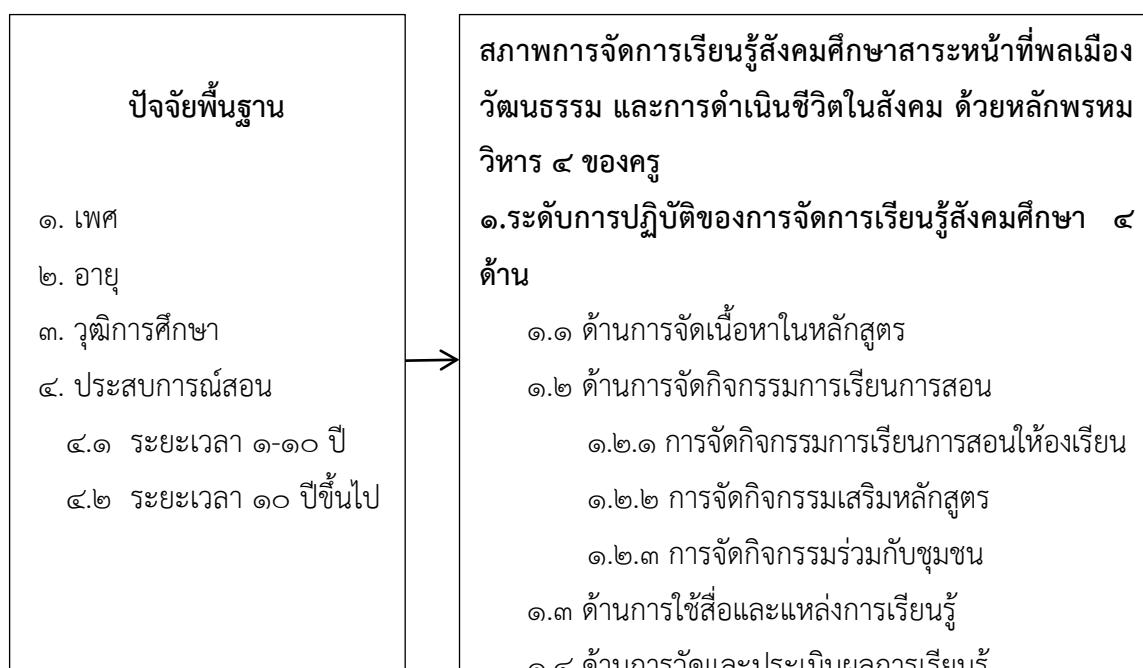
^{๔๒} Nozomi Hishida, Rajib Shaw. "Chapter 15 Participatory Urban Environmental Management and Social Capital in Danang", in **Rajib Shaw (ed.) Urban Risk Reduction: An Asian Perspective**. (1) (2009): 295-315.

จึงเป็นสิ่งสำคัญที่รู้กันถึงข้อดี และข้อเสียของทุนทางสังคม และวิธีการที่สามารถช่วยเสริมในโครงการ เรียนรู้สิ่งแวดล้อมในดำนกลาง เวียดนาม ซึ่งทุนทางสังคมได้ถูกสร้างขึ้นในละแวกใกล้เคียงอย่าง กว้างขวาง โดยสร้างเป็นกลุ่มเครือข่ายในสังคม และช่วยการเสริมสร้างทุนทางสังคมได้มากที่สุด โดยการ มีส่วนร่วมในโครงการสิ่งแวดล้อมและทุนอุปถัมภ์ของคนในท้องถิ่น

ผลการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้พบว่า การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม เนื่องจากเป็นคุณธรรมอันดีงาม ซึ่งมีการศึกษาทั้งการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมร่วมกับชุมชน และปัญหา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้อง สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร ต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้ผู้เรียน โดยต้องการให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ ตระหลักในบทบาทและมีความรับผิดชอบในสิทธิ หน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมและเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งในการสร้างเสริมให้ผู้เรียน เป็นพลเมืองดีจะต้องมีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อเป็นหลักปฏิบัติที่มนุษย์พึงยึดไว้ประพฤติ ปฏิบัติต่อกันและกัน เพื่อความสงบสุขของผู้ปฏิบัติและสังคมโดยรวม

๒.๗ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน โดยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นการวิจัยตามวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (Check-List) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบคำถามปลายเปิด (Open Form) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร คือ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ที่เปิดสอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖ จากจำนวน ๕๕ โรงเรียนในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวนทั้งหมด ๒๙๑ คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จากการคำนวณที่ระดับความ

เชื่อมั่น .๐๕ ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ ๑๖๕ คน โดยแบ่งครูเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่ม ที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูระหว่าง ๑ - ๑๐ ปี และครูสังกัดศึกษาที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูตั้งแต่ ๑๐ ปี ขึ้นไป

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังกัดศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖ จากจำนวน ๕๕ โรงเรียนในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการใช้การ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ดังนี้

๑. สำรวจโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ที่เปิดสอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖ จากจำนวน ๕๕ โรงเรียนในจังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ซึ่งเป็นการแบ่งตามขนาด ขนาดที่ ๑ ขนาดเล็ก มีจำนวน ๓๗ โรงเรียน ขนาดที่ ๒ ขนาดกลาง มีจำนวน ๑๒ โรงเรียน ขนาดที่ ๓ ขนาดใหญ่ มีจำนวน ๔ โรงเรียน ขนาดที่ ๔ ขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวน ๒ โรงเรียน^๑

๒. โรงเรียนที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ของโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนรวม ๓๐ โรงเรียน คือ ขนาดที่ ๑ ขนาดเล็ก จำนวน ๑๘ โรงเรียน ขนาดที่ ๒ ขนาดกลาง จำนวน ๖ โรงเรียน ขนาดที่ ๓ ขนาดใหญ่ จำนวน ๔ โรงเรียน ขนาดที่ ๔ ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน ๒ โรงเรียน ดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน		จำนวน โรงเรียน	กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียน
ขนาดที่ ๑ เล็ก	นักเรียน ๑-๔๙๙ คน	๓๗	๑๘
ขนาดที่ ๒ กลาง	นักเรียน ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๑๒	๖
ขนาดที่ ๓ ใหญ่	นักเรียน ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔	๔
ขนาดที่ ๔ ใหญ่พิเศษ	นักเรียน ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๒	๒
รวม		๕๕	๓๐

^๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔, เอกสารข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา ๒๕๖๐, หน้า ๑๒.

๓. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาทุกท่านในกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทั้ง ๓๐ โรงเรียน ที่ได้มาในขั้นต้น ซึ่งจะได้จำนวนครูสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๑๖๕ คน ดังตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ แสดงการกำหนดและการสุ่มตัวอย่างครูสังคมศึกษา

ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู (คน)
ขนาดเล็ก		
๑.	ดงกลางพัฒนศึกษา	๒
๒.	คำเจริญวิทยาคม	๓
๓.	ธัญญาพัฒน์วิทย์	๒
๔.	วังมนวิทยาการ	๔
๕.	แก่นนาคจารย์พิทยาคม	๕
๖.	นิคมหนองแก้วญาณเวที	๓
๗.	พุทโธภาวนาประชาสรรค์	๔
๘.	หนองบัวไชยวารพิทยาสรรพ์	๔
๙.	วังลิ้นฟ้าวิทยาคม	๓
๑๐.	บัวสามัคคีพิทยาสรรพ์	๒
๑๑.	โคกศรีเมือง	๔
๑๒.	บ่อแก้วพระเทพญาณวิศิษฐ์พัฒนา	๓
๑๓.	ฮ่องชัยวิทยาคม	๖
๑๔.	ประชารัฐพัฒนศึกษา	๔
๑๕.	เมืองเหนือวิทยาคม	๓
๑๖.	ผาเสวยรังสรรค์	๕
๑๗.	หนองสอพิทยาคม	๒
๑๘.	นามะเขือพัฒนศึกษา	๔
ขนาดกลาง		
๑๙.	กาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์	๖
๒๐.	ห้วยผึ้งพิทยา	๙
๒๑.	สหสขันธ์ศึกษา	๗
๒๒.	ท่าคันโทวิทยาการ	๗

ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู (คน)
๒๓.	เขาวงพิทยาคาร	๕
๒๔.	ห้วยเม็กวิทยาคม	๘
ขนาดใหญ่		
๒๕.	เมืองกาฬสินธุ์	๘
๒๖.	สมเด็จพระพิทยาคม	๙
๒๗.	ร่องคำ	๙
๒๘.	กมลาไสย	๙
ขนาดใหญ่พิเศษ		
๒๙.	กาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์	๑๓
๓๐.	อนุกุลนารี	๑๒
	รวม	๑๖๕

๓.๓ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

๑. ขั้นตอนเตรียมการในการสร้างเครื่องมือ

๑.๑ ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้และรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู

๑.๒ ศึกษาแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จากหนังสือ เอกสาร ตำรา

๒. ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู

๒.๑ นำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู ที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากนักการศึกษา รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าความรู้และการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู โดยรายละเอียดของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์สอน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check-list)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับดังนี้

	ป	ฏ	บ	ติ	ม	า	ก	ที่	สุ	ด
										ใ
ห้คะแนน ๕	ป	ฏ	บ	ติ	ม	า	ก			ใ
ห้คะแนน ๔	ป	ฏ	บ	ติ	ป	า	น	ก	ล	า
										ใ
ห้คะแนน ๓	ป	ฏ	บ	ติ	น	อ	ย	ที่	สุ	ด
										ใ
ห้คะแนน ๒	ป	ฏ	บ	ติ	น	อ	ย	ที่	สุ	ด
										ใ
ห้คะแนน ๑										

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะแนวการจัดการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษา

๓. ขั้นตอนการปรับปรุงเครื่องมือ

๓.๑ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบ ขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๓.๒ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความครอบคลุมของ เนื้อหา และความถูกต้อง และเพื่อนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำมาทดลองใช้

๓.๓ นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ ๐.๘๖

๔. จัดพิมพ์และนำไปใช้

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงจนสมบูรณ์แล้วไป จัดพิมพ์และนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคมศึกษาที่ได้เลือกไว้

๓.๔ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

๑. ติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปทางไปรษณีย์ ถึงผู้อำนวยการ และคณะครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียน มัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการวิจัยเก็บรวบรวม ข้อมูล

๓. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนในเขตพื้นที่ใกล้เคียงและขอความอนุเคราะห์ จากทางโรงเรียนส่งแบบสอบถามกลับคืนทาง ไปรษณีย์ ซึ่งผู้วิจัยได้แนบซองติดแสตมป์ไว้ให้ทางโรงเรียนแล้ว

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. แบบสอบถามตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบ ความเรียง

๒. แบบสอบถามตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์โดย การวิเคราะห์แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามประสบการณ์การสอนที่ต่างกัน และวิเคราะห์แต่ละกลุ่มประสบการณ์ด้วยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าส่วนเที่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายค่ามัชฌิมเลขคณิตตามที่กำหนด แล้วนำเสนอในรูปแบบของ ตารางประกอบความเรียง

๓. แบบสอบถามตอนที่ ๓ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะแนวการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษา ที่ได้แจกแบบสอบถามปลายเปิด โดยเขียนในลักษณะความเรียงประกอบบริบท

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑. สถิติพื้นฐาน^๒

๑.๑ ร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

มี	๒
ไม่มี	๑
P	
แทน ร้อยละ	
	f

---

^๒ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๔.

แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N

แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

๑.๒ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

มี

๒

อ

$\bar{X}$

แทน ค่าเฉลี่ย

$$\sum x$$

แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

n

แทน จำนวนคนทั้งหมด

๑.๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) โดยใช้สูตรดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

๒. มี อ S. D.

แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\sum x$$

แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนน

$$\sum x^2$$

แทน ผลรวมของคะแนนยกกำลังสองทั้งหมด

n

แทน จำนวนคนทั้งหมด

๒. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ^๓

๒.๑ หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบทดสอบโดยใช้สูตรดัชนีค่าความสอดคล้อง IOC โดยใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

๒. มี อ IOC

๒. ท น

ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

$$\sum R$$

---

^๓ สมนึก ภัททิยธนี, การวัดผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๙-๒๒๑.

แ

ท

น

ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N

แ

ท

น

จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

๓. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน t-test for independent samples

ใช้สูตร
$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

$$df = \frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{\frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1}\right)^2}{n_1 - 1} + \frac{\left(\frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{n_2 - 1}}$$

เมื่อ $\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทนค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2

S_1^2, S_2^2 แทนความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2

n_1, n_2 แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2

df แทนชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง “สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน

๔.๒ ผลการศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน

๔.๔ แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n

ห ม า ย ถี ง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$

ห	ม	า	ย	ณ	ง

ค่าคะแนนเฉลี่ย

S.D.

ห	ม	า	ย	ณ	ง

ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

t

ห	ม	า	ย	ณ	ง

ค่าสถิติทดสอบที (t-test)

f

ห	ม	า	ย	ณ	ง

ค่าสถิติทดสอบเอฟ (f-test)

*

ห	ม	า	ย	ณ	ง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

Sig

ห	ม	า	ย	ณ	ง

ความน่าจะเป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

df

ห ม า ย ถึ ง

ชั้นของความเป็นอิสระ

SS

ห ม า ย ถึ ง

ผลบวกกำลังสองของคะแนน

MS

ห ม า ย ถึ ง

ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ๑๖๕ คน ซึ่งจำแนกตาม จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง (n= ๑๖๕)	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. เพศ		
๑.๑ ชาย	๖๒	๓๗.๕๘
๑.๒ หญิง	๑๐๓	๖๒.๔๒
รวม	๑๖๕	๑๐๐
๒. อายุ		
๒.๑ ๒๐ - ๓๐ ปี	๔๕	๒๗.๒๘
๒.๒ ๓๐ - ๔๐ ปี	๖๕	๓๙.๔๐

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง (n= ๑๖๕)	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๒.๓ ๔๐ - ๕๐ ปี	๓๔	๒๐.๖๐
๒.๔ ๕๐ ปีขึ้นไป	๒๑	๑๒.๗๒
รวม	๑๖๕	๑๐๐
๓. วุฒิการศึกษา		
๓.๑ อนุปริญญา	-	-
๓.๒ปริญญาตรี	๑๖๓	๙๘.๗๘
๓.๓ปริญญาโท	๒	๑.๒๒
๓.๔ปริญญาเอก	-	-
รวม	๑๖๕	๑๐๐
๔. ประสบการณ์สอน		
๔.๑ ๑ - ๑๐ ปี	๖๘	๔๑.๒๒
๔.๒ ๑๐ ปีขึ้นไป	๙๗	๕๘.๗๘
รวม	๑๖๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ ส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๔๒ รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๘ ตามลำดับ

จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากอายุ ๓๐ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔๐ รองลงมาอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๒๘ และอายุ ๔๐ - ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๐ ตามลำดับ

จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๗๘ รองลงมาเป็นวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๒ ตามลำดับ

จำแนกตามประสบการณ์สอนพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประสบการณ์สอน ๑๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗๘ รองลงมาประสบการณ์สอน ๑ - ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๒ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม

ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม ตามตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์	n= ๑๖๕			ลำดับ ที่
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	๔.๑๐	๐.๔๓	มาก	๒
๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๒๙	๐.๔๐	มาก	๓
๓. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	๔.๑๕	๐.๔๕	มาก	๑
๔. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	๔.๑๑	๐.๓๗	มาก	๔
ภาพรวม	๔.๑๖	๐.๓๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D.=๐.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับดังนี้ ๑ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๒๙, S.D.=๐.๔๐) ๒ คือ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๕, S.D.=๐.๔๕) ๓ คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D.=

๐.๓๗) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ($\bar{X} = ๔.๑๐$, $S.D.=๐.๔๓$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร

ด้านที่ ๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร		n= ๑๖๕			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑.๑	ครูสอดแทรกหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	๓.๙๑	๐.๖๔	ปานกลาง	๗
๑.๒	ครูวัดการเรียนรู้โดยพัฒนาแนวคิดของนักเรียนให้มี พรหมวิหาร ๔	๔.๑๔	๐.๗๓	มาก	๓
๑.๓	ครูวัดการเรียนรู้โดยปลูกฝังพรหมวิหาร ๔ ให้แก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม	๔.๐๒	๐.๗๐	มาก	๖
๑.๔	ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยเน้นให้นักเรียนมีพรหมวิหาร ๔ ประจักษ์ ในการดำเนินชีวิตในสังคม	๔.๑๙	๐.๗๔	มาก	๒
๑.๕	ครูพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัส ทางด้านกายและใจให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี ในการดำเนินชีวิตในสังคม	๔.๐๔	๐.๗๑	มาก	๕

๑.๖	ครูจัดการเรียนรู้โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม	๔.๑๖	๐.๗๗	มาก	๓
๑.๗	ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ได้เหมาะสมกับวัย และความพร้อมของผู้เรียน	๔.๒๖	๐.๖๙	มาก	๑
๑.๘	ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ตรงตาม บูรณาการในเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	๔.๑๕	๐.๖๔	มาก	๔
๑.๙	ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ อย่างต่อเนื่อง	๔.๒๖	๐.๗๓	มาก	๑
ภาพรวม		๔.๑๑	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๑$, $S.D.=๐.๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ได้เหมาะสมกับวัย และความพร้อมของผู้เรียน ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $S.D.=๐.๖๙$) และครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $S.D.=๐.๗๓$) ๒ คือ ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยเน้นให้นักเรียน มีพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ ในการดำเนินชีวิตในสังคม ($\bar{X} = ๔.๑๕$, $S.D.=๐.๗๔$) ๓ คือ ครูจัดการเรียนรู้โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม ($\bar{X} = ๔.๑๖$, $S.D.=๐.๗๗$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูสอดแทรกหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ($\bar{X} = ๓.๙๑$, $S.D.=๐.๖๔$)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านที่ ๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	n= ๑๖๕			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่

ด้านที่ ๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		n= ๑๖๕			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน					
๑.	ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา	๔.๓๗	๐.๖๙	มาก	๑
๒.	ครูได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ใน รายวิชาที่สอน	๔.๓๕	๐.๖๔	มาก	๒
๓	ครูให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็น ในอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะพรหมวิหาร ๔	๔.๓๐	๐.๖๙	มาก	๓
๔	ครูให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวและสารานุกรมจากสื่อต่างๆ และนำเสนอสาระสำคัญ เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔	๔.๒๓	๐.๖๔	มาก	๔
๕	ครูให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ พรหมวิหาร ๔	๔.๓๐	๐.๗๓	มาก	๓
การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร					
๑.	ครูให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็น เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔	๓.๙๖	๐.๖๔	ปาน กลาง	๘
๒.	ครูจัดให้นักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรม	๔.๑๐	๐.๗๓	ปาน กลาง	๖
๓.	ครูได้สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนาทุกครั้ง	๓.๙๘	๐.๖๔	ปาน กลาง	๗
๔.	ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียนชอบกิจกรรมฝึกจิตภาวนา นั่งสมาธิ	๔.๑๐	๐.๖๙	มาก	๖
๕.	ครูได้ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมด้านประเพณีและ วัฒนธรรมที่โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น งาน แห่เทียนพรรษา งานวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก เป็นต้น	๔.๑๒	๐.๖๑	ปาน กลาง	๕
๒.๓ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน					
๑.	ครูได้ให้นักเรียนมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับ ประชาชนในชุมชน	๔.๒๓	๐.๖๔	มาก	๔
๒.	ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียน ร่วมกิจกรรมบริการสังคม	๔.๑๐	๐.๗๓	มาก	๖

ด้านที่ ๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		n= ๑๖๕			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
	เช่น ช่วยเหลือวัด ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เป็นต้น				
๓.	ครูได้ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	๓.๙๘	๐.๖๑	ปานกลาง	๗
๔.	ครูได้ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวโรงเรียน ชุมชนสังคมและประเทศชาติ	๔.๒๓	๐.๖๔	มาก	๔
๕.	ครูได้ให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร	๔.๑๐	๐.๗๓	มาก	๖
ภาพรวม		๔.๑๕	๐.๖๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D.=๐.๖๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D.=๐.๖๙) ๒ คือ ครูได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ใน รายวิชาที่สอน ($\bar{X} = ๔.๓๕$, S.D.=๐.๖๔) ๓ คือ ครูให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D.=๐.๖๙) และ ครูให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D.=๐.๗๓) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูให้นักเรียนจัดปายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X} = ๓.๙๖$, S.D.=๐.๖๔)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

ด้านที่ ๓ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้		n= ๑๖๕			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑.	ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง	๔.๐๗	๐.๗๕	มาก	๓
๒.	ครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการเรียนการสอน	๔.๒๐	๐.๗๘	มาก	๒
๓.	ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะทางพรหมวิหาร ๔	๔.๒๒	๐.๗๕	มาก	๑
๔.	ครูมีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพรหมวิหาร ๔ ในบทเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน	๔.๐๕	๐.๗๖	มาก	๕
๕.	ครูมีการใช้แหล่งเรียนรู้ ของวัดด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับพรหมวิหาร ๔ ของสถานีตำรวจด้านกฎจราจร ยาเสพติดกับพรหมวิหาร ๔ ของสถานพยาบาล ด้านการรักษาสุขภาพอนามัยกับพรหมวิหาร ๔	๔.๐๖	๐.๗๙	มาก	๔
ภาพรวม		๔.๑๕	๐.๗๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$ S.D.=๐.๗๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ ทางพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X} = ๔.๒๒$ S.D.=๐.๗๕) ๒ คือ ครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๒๐$ S.D.=๐.๗๘) ๓ คือ ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง ($\bar{X} = ๔.๐๗$ S.D.=๐.๗๕) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูมีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพรหมวิหาร ๔ ในบทเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๐๕$ S.D.=๐.๗๖) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

	n= ๑๖๕	

ด้านที่ ๔ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
๑.	ครูวัดและประเมินผลการเรียนทางคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร	๔.๓๓	๐.๗๖	มาก	๒
๒.	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความเมตตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น	๔.๐๔	๐.๖๔	มาก	๖
๓.	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความกรุณาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น	๔.๓๒	๐.๗๖	มาก	๓
๔.	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความมูทิตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น	๔.๑๖	๐.๖๔	มาก	๔
๕.	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความอุเบกขาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น	๔.๐๕	๐.๖๐	มาก	๕
๖.	ครูเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วม ในการประเมินผล	๔.๔๑	๐.๗๖	มาก	๑
๗.	ครูสนับสนุนให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุง และ พัฒนาการเรียนของตนเอง	๔.๑๖	๐.๗๔	มาก	๔
ภาพรวม		๔.๑๙	๐.๗๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$ S.D.=๐.๗๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วม ในการประเมินผล ($\bar{X} = ๔.๔๑$ S.D.=๐.๗๖) ๒ คือ ครูวัดและประเมินผลการเรียนทางคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = ๔.๓๓$ S.D.=๐.๗๖) ๓ คือ ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความกรุณาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น ($\bar{X} = ๔.๓๒$ S.D.=๐.๗๖) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความเมตตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น ($\bar{X} = ๔.๐๔$ S.D.=๐.๖๔) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

**๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา
สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร
๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัด
กาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน**

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระ
หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ

ตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้
สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของ
ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมจำแนก
ตามเพศคือ เพศชาย จำนวน ๖๒ คน เพศหญิง จำนวน ๑๐๓ คน ($n = ๑๖๕$)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์	เพศชาย $n = ๖๒$		เพศหญิง $n = ๑๐๓$		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	๔.๐๙	๐.๔๗	๓.๙๒	๐.๕๓	๒.๑๑	๐.๓๗
๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๒๕	๐.๔๖	๔.๐๔	๐.๕๘	๒.๕๙	๐.๐๒*
๓. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	๔.๒๖	๐.๔๙	๔.๑๖	๐.๖๑	๑.๒๑	๐.๐๑*

๔. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	๔.๒๘	๐.๓๓	๔.๒๙	๐.๓๕	-๐.๑๙	๐.๕๖
ภาพรวม	๔.๒๑	๐.๓๓	๔.๐๘	๐.๔๔	๒.๑๙	๐.๐๐*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ พบว่าครูมีระดับการปฏิบัติต่อปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้น ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๓๗ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

ตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอายุ

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหม วิหาร ๔ ของครู	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
๑.การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	๓.๗๕	๓.๐๐	๑.๒๕	๕.๐๗*	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๙.๗๐	๑๖๑.๐๐	๐.๒๕		
	รวม	๔๓.๔๕	๑๖๔.๐๐			
๒.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๔.๕๘	๓.๐๐	๑.๕๓	๕.๕๖*	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๒๐	๑๖๑.๐๐	.๒๗		

	รวม	๔๘.๗๘	๑๖๔.๐๐			
๓.การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	๖.๐๗	๓.๐๐	๒.๐๒	๗.๐๓*	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๒๙	๑๖๑.๐๐	๐.๒๙		
	รวม	๕๒.๓๖	๑๖๔.๐๐			
๔.การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.๑๒	๓.๐๐	๐.๐๔	๐.๓๓	๐.๘๑
	ภายในกลุ่ม	๑๘.๙๖	๑๖๑.๐๐	๐.๑๒		
	รวม	๑๙.๐๘	๑๖๔.๐๐			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๕	๓.๐๐	๐.๙๒	๖.๐๑*	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๔.๕๔	๑๖๑.๐๐	๐.๑๕		
	รวม	๒๗.๒๙	๑๖๔.๐๐			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า ค่า Sig. มีค่าน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐ - ๓๐ ปี	๓๐ - ๔๐ ปี	๔๐ - ๕๐ ปี	๕๐ ปีขึ้นไป
		๔.๓๓	๔.๐๖	๔.๐๐	๔.๑๔
๒๐ - ๓๐ ปี	๔.๓๓	-	.๒๘*	.๓๓*	.๒๐
๓๐ - ๔๐ ปี	๔.๐๖	-	-	.๐๖	-.๐๘
๔๐ - ๕๐ ปี	๔.๐๐	-	-	-	-.๑๔
๕๐ ปีขึ้นไป	๔.๑๔	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่า คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีระดับการปฏิบัติมากกว่า อายุ ๓๐ - ๔๐ ปี และ อายุ ๔๐ - ๕๐ ปี

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหม วิหาร ๔ ของครู	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๕	๑.๐๐	๐.๐๕	๐.๑๘	๐.๖๘
	ภายในกลุ่ม	๔๓.๔๐	๑๖๓.๐๐	๐.๒๗		
	รวม	๔๓.๔๕	๑๖๔.๐๐			

๒.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๓	๑.๐๐	๐.๐๓	๐.๑๑	๐.๗๔
	ภายในกลุ่ม	๔๘.๗๔	๑๖๓.๐๐	๐.๓๐		
	รวม	๔๘.๗๘	๑๖๔.๐๐			
๓.การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๒	๑.๐๐	๐.๓๒	๑.๐๐	๐.๓๒
	ภายในกลุ่ม	๕๒.๐๔	๑๖๓.๐๐	๐.๓๒		
	รวม	๕๒.๓๖	๑๖๔.๐๐			
๔.การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๐	๑.๐๐	๐.๑๐	๐.๘๓	๐.๓๖
	ภายในกลุ่ม	๑๘.๙๘	๑๖๓.๐๐	๐.๑๒		
	รวม	๑๙.๐๘	๑๖๔.๐๐			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๓	๑.๐๐	๐.๐๓	๐.๑๖	๐.๖๙
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๒๖	๑๖๓.๐๐	๐.๑๗		
	รวม	๒๗.๒๙	๑๖๔.๐๐			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ค่า Sig. มีค่ามากกว่า ๐.๐๕ แสดงว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามครูสังคม

ศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน คือ ประสบการณ์การสอน ๑ - ๑๐ ปี จำนวน ๖๘ คน
ประสบการณ์การสอน ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๙๗ (n = ๑๖๕)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์	๑ - ๑๐ ปี n= ๖๘		๑๐ ปีขึ้นไป n= ๙๗		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร	๓.๙๓	๐.๔๙	๔.๐๒	๐.๕๓	-๑.๑๖	๐.๒๘
๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๐๓	๐.๕๔	๔.๑๙	๐.๕๔	-๑.๘๕	๐.๘๒
๓. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	๔.๐๓	๐.๖๐	๔.๓๑	๐.๕๑	-๓.๒๗	๐.๒๔
๔. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	๔.๒๗	๐.๓๔	๔.๓๐	๐.๓๔	-๐.๖๐	๐.๕๗
ภาพรวม	๔.๐๕	๐.๔๒	๔.๑๙	๐.๓๙	-๒.๐๖	๐.๐๗

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การสอน พบว่าครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีดังนี้

๔.๔.๑ แนวทางเกี่ยวกับด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร มีดังนี้

๑) ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่เสมอและมีการหาเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาสอนนักเรียน

๒) ควรศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น

๓) ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนมีอารมณ์ที่สนุกสนานในการเรียนมากขึ้น

๔) ควรนำเนื้อหาความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และเรื่องความสำคัญของพระพุทธศาสนา มาสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องมากขึ้น

๔.๔.๒ แนวทางเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

๑) ควรเพิ่มการจัดนิเทศการให้ความรู้เพิ่มเติม และจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆ

๒) ควรมีกิจกรรมที่ดึงดูดให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

๓) ควรมีกิจกรรมที่ปรับแต่งจิตใจนักเรียนให้มีสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ขึ้น

๔) ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย หรือ กิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

๔.๔.๓ แนวทางเกี่ยวกับด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีดังนี้

๑) การสอนแต่ละบทเรียน ควรมีเทคโนโลยีในยุทูปเพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอีกครั้ง

๒) ควรมีสื่อการสอนที่ดีและชัดเจน ที่ทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

๓) ควรมีสื่อจากตามธรรมชาติมาให้นักเรียนได้ศึกษาและเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

๔) ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น

๔.๔.๔ แนวทางเกี่ยวกับด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีดังนี้

๑) ควรมีการให้นักเรียนทดลองสอบก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละบทเรียน เพื่อเพิ่มความเข้าใจทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียน

๒) ควรให้นักเรียนได้ประเมินตนเองเกี่ยวกับพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ต่อตนเอง

๓) ควรมีการให้นักเรียนได้ประเมินเพื่อนให้ชั้นเรียนเกี่ยวกับพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ต่อผู้อื่น

๔) ควรมีการประเมินผลและพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวทาง ดังนี้ ครูผู้สอนควรปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนมีอารมณ์ที่สนุกสนานในการเรียนมากขึ้น ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรมีการประเมินผลและพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย หรือ กิจกรรมจิตอาสาต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ และเป็นคนดีของสังคมสืบต่อไป

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ครูได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ใน รายวิชาที่สอน ครู ให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะพรหมวิหาร ๔ และ ครูให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ตามลำดับ

ได้ทราบผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษาที่จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

รวมทั้งได้แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสะท้อนให้เห็นผลการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนมีอารมณ์ที่สนุกสนานในการเรียน การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย หรือ กิจกรรมจิตอาสาต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีสารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ และเป็นคนดีของสังคม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นการศึกษาตามวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (Check-List) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบคำถามปลายเปิด (Open Form) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปราย และแนวทางดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ๑๖๕ คน ซึ่งจำแนกตาม จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ ส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๔๒ รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๘ ตามลำดับ

จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากอายุ ๓๐ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔๐ รองลงมาอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๒๘ และอายุ ๔๐ - ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๐ ตามลำดับ

จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นวุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๘ รองลงมาเป็นวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๒ ตามลำดับ

จำแนกตามประสบการณ์สอนพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประสบการณ์สอน ๑๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗๘ รองลงมาประสบการณ์สอน ๑ - ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๒ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม

๕.๑.๒.๑ ผลการศึกษา โดยภาพรวม ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$, $S.D.=๐.๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับดังนี้ ๑ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๒๙$, $S.D.=๐.๔๐$) ๒ คือ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๑๕$, $S.D.=๐.๔๕$) ๓ คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๑๑$, $S.D.=๐.๓๗$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ($\bar{X} = ๔.๑๐$, $S.D.=๐.๔๓$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๒.๒ ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๑) การจัดเนื้อหาในหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๑$, $S.D.=๐.๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ได้เหมาะสมกับ วัย และความพร้อมของผู้เรียน ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $S.D. = ๐.๖๙$) และครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $S.D.=๐.๗๓$) ๒ คือ ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยเน้นให้นักเรียน มีพรหมวิหาร ๔ ประจักษ์ ในการดำเนินชีวิตในสังคม ($\bar{X} = ๔.๑๙$, $S.D.=๐.๗๔$) ๓ คือ ครูจัดการเรียนรู้โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม ($\bar{X} = ๔.๑๖$, $S.D. = ๐.๗๗$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูสอดแทรกหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ($\bar{X} = ๓.๙๑$, $S.D. = ๐.๖๔$)

๕.๑.๒.๓ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$, $S.D. = ๐.๖๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ($\bar{X} = ๔.๓๗$, $S.D. = ๐.๖๙$) ๒ คือ ครูได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ใน รายวิชาที่สอน ($\bar{X} =$

๔.๓๕, S.D. = ๐.๖๔) ๓ คือ ครูให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X}$ = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๖๙) และ ครูให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X}$ = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๗๓) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X}$ = ๓.๙๖, S.D. = ๐.๖๔)

๕.๑.๒.๔ ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๕, S.D. = ๐.๗๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ ทางพรหมวิหาร ๔ ($\bar{X}$ = ๔.๒๒, S.D. = ๐.๗๕) ๒ คือ ครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๒๐ S.D. = ๐.๗๘) ๓ คือ ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง ($\bar{X}$ = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๗๕) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูมีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพรหมวิหาร ๔ ในบทเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๐๕, S.D.=๐.๗๖) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๗๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มีลำดับ ดังนี้ ๑ คือ ครูเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วม ในการประเมินผล ($\bar{X}$ = ๔.๔๑, S.D. = ๐.๗๖) ๒ คือ ครูวัดและประเมินผลการเรียนทางคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X}$ = ๔.๓๓, S.D. = ๐.๗๖) ๓ คือ ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความกรุณาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น ($\bar{X}$ = ๔.๓๒, S.D. = ๐.๗๖) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความเมตตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น ($\bar{X}$ = ๔.๐๔, S.D. = ๐.๖๔) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม พบว่าครูมีระดับการปฏิบัติต่อการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้น ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๓๗ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า ค่า Sig. มีค่าน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ค่า Sig. มีค่ามากกว่า ๐.๐๕ แสดงว่า ระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน คือ ประสบการณ์การสอน ๑ - ๑๐ ปี จำนวน ๖๘ คน ประสบการณ์การสอน ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๙๗ (n = ๑๖๕) พบว่าครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน

สังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

๕.๑.๔.๑ แนวทางเกี่ยวกับด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร มีดังนี้

๑) ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่เสมอและมีการหาเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาสอนนักเรียน

๒) ควรศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น

๓) ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนมีอารมณ์ที่สนุกสนานในการเรียนมากขึ้น

๔) ควรนำเนื้อหาความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และเรื่องความสำคัญของพระพุทธศาสนา มาสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องมากขึ้น

๕.๑.๔.๒ แนวทางเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

๑) ควรเพิ่มการจัดนิเทศการให้ความรู้เพิ่มเติม และจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในวันสำคัญต่างๆ

๒) ควรมีกิจกรรมที่ดึงดูดให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

๓) ควรมีกิจกรรมที่ปรับแต่งจิตใจนักเรียนให้มีสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ขึ้น

๔) ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย หรือ กิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

๕.๑.๔.๓ แนวทางเกี่ยวกับด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีดังนี้

๑) การสอนแต่ละบทเรียน ควรมีเทคโนโลยีในยุทูปเพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอีกครั้ง

๒) ควรมีสื่อการสอนที่ดีและชัดเจน ที่ทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

๓) ควรมีสื่อจากตามธรรมชาติมาให้นักเรียนได้ศึกษาและเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

๔) ควรรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น

๕.๔.๔ แนวทางเกี่ยวกับด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีดังนี้

๑) ควรมีการให้นักเรียนทดลองสอบก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละบทเรียน เพื่อเพิ่มความเข้าใจทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ให้แก่นักเรียน

๒) ควรให้นักเรียนได้ประเมินตนเองเกี่ยวกับพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ต่อตนเอง

๓) ควรมีการให้นักเรียนได้ประเมินเพื่อนให้ชั้นเรียนเกี่ยวกับพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ต่อผู้อื่น

๔) ควรมีการประเมินผลและพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวทาง ดังนี้ ครูผู้สอนควรปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนมีอารมณ์ที่สนุกสนานในการเรียนมากขึ้น ควรรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรมีการประเมินผลและพัฒนาการทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย หรือ กิจกรรมจิตอาสาต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ และเป็นคนดีของสังคมสืบต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

ในการวิจัยสภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษา โดยภาพรวม ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหาที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าน้อย ที่สุด คือ การจัดเนื้อหาในหลักสูตร และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระภุชยะ วชิรญาณ โณ (วักดิ์เพชร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียน การสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป เปรียบเทียบ และเสนอแนะ แนวการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน ๓๖๐ คน โดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจและรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะของการจัดการ เรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี, ด้าน การวัดและประเมินผล, และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนการ สอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการ ใช้สื่อและเทคโนโลยีด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน^๑

๕.๒.๒ ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหาที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๑) การจัด เนื้อหาในหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ส่วนใหญ่ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ได้ เหมาะสมกับ วัย และความพร้อมของผู้เรียนและ ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ อย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ รุ่งเรืองสมบัติ ได้ศึกษาวิจัย สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิด

---

^๑ พระภุชยะ วชิรญาณ โณ (วักดิ์เพชร), “การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

สร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ๑. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ปัญหาการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด สภาพบทบาทของผู้บริหารในการขับเคลื่อนการคิดสู่ห้องเรียน อยู่ในระดับมาก และองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด ๒. การพัฒนาสภาพการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ปัจจัยด้านกระบวนการจัดการภายในสถานศึกษา และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๓. การประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน^๒

๕.๒.๓ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สังคมสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ส่วนใหญ่ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้ นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับ มากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวรรณ จิตตาคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จากการ ศึกษาวิจัยดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูใน สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านเมตตาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$) ด้านกรุณา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ด้านมุทิตาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และด้านอุเบกขา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗$)^๓

๕.๒.๔ ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคม

^๒ วิไลวรรณ รุ่งเรืองสมบัติ, “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^๓ ณัฐวรรณ จิตตาคม, “การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

ศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๓) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ส่วนใหญ่ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย กระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ ทางพรหมวิหาร ๔ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณยา จันทมาตย์ ได้ศึกษาวิจัย การศึกษาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาทุกกลุ่มประสบการณ์การสอนมีการปฏิบัติทักษะการสอนเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ บ่อยครั้ง ในด้านบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยีครูสังคมศึกษาทุกกลุ่มประสบการณ์การสอนมีความเห็นว่า ปัญหาทักษะการสอนเพื่อการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นปัญหาลำบาก ในด้านบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยี การ แก้ปัญหาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา คือ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์ ลดเนื้อหา แต่เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วม มากขึ้น และจัดอบรมครูสังคมศึกษาให้เรียนรู้เทคโนโลยีในทุกวัยและทุกระดับชั้น^๔

๕.๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ระดับการปฏิบัติของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้าน ๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ส่วนใหญ่ครูเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วม ในการประเมินผล และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการวัดผลและประเมินผลของ พิชิต ฤทธิ์จรูญ กล่าวถึงการวัดและการประเมินผลแต่ละครั้งเป็นงานที่ต้องลงทุนทั้งในด้านพลังความคิด กำลังกาย เวลา และงบประมาณ เพื่อใช้สำหรับวินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้นักศึกษาเป็นข้อมูล สำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของผู้สอน เป็นข้อมูล สำหรับแนะนำนักศึกษาและผู้ปกครอง และเป็นข้อมูล ประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปีของผู้สอน หรือปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษา^๕

^๔ ปุณยา จันทมาตย์, “การศึกษาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^๕ พิชิต ฤทธิ์จรูญ, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: เข้าส์ออฟเคอร์มีส์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑-๑๒.

๕.๒.๖ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิ การศึกษาและประสบการณ์สอน พบว่า จำแนกตามเพศ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์การสอน พบว่าครูที่มี ประสบการณ์การสอนต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อกฎบัตรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่ พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ไม่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวรรณ จิตาคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูใน สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว พบว่าผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน ตำแหน่ง ต่างกันมีความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาและบุคลากรครูในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๑.๑. ควรมีการสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้นักเรียนสนใจในการส่งเสริมสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลัก พรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้นในจิตใจ เกิดจิตสำนึกในตน ตลอดจนรู้จักหน้าที่ของตนเอง และสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๕.๓.๑.๒ ควรใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยเพื่อจูงใจกระตุ้นให้นักเรียน มีความสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนทำให้เกิดทักษะทางสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ ที่มั่นคงในจิตใจ

๕.๓.๑.๓ ควรมีวิธีการวัดและประเมินผลความก้าวหน้าทางสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย และสอดคล้องเหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้

๕.๓.๑.๔ ควรมีการสอดแทรกกิจกรรมภาคปฏิบัติจริงในการส่งเสริม สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ในรายวิชาที่สอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะทั้งกระบวนการคิด และ การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๕.๓.๒.๑ นักวิจัยและผู้สนใจด้านงานวิจัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ประยุกต์ และสร้างใหม่ อย่างเหมาะสมได้

๕.๓.๒.๒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการศึกษา สามารถนำแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูสังคมศึกษา เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ และเป็นคนดีของสังคมสืบต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๓.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อส่งเสริมหลักพรหมวิหาร ๔ ในเรื่องอื่นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษามีหลักพรหมวิหาร ๔ ที่ดีในด้านอื่นๆ อันจะเป็นการพัฒนาให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีอีกประการหนึ่ง

๕.๓.๓.๒ ควรศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียน สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ แก่นักเรียน ในโรงเรียน

๕.๓.๓.๓ ควรศึกษาเกี่ยวกับด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร และประเด็นในแต่ละด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ๑) ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร ครูสอดแทรกหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ๒) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ๓) ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ครูมีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพรหมวิหาร ๔ ในบทเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความเมตตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ., ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: วิชาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

ทิตินา แคมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). โรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๗.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

พิชิต ฤทธิจรุญ. หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: แฮาส์ ออฟเคอร์มีส์, ๒๕๔๘.

พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ และคณะ. การคิดด้วยโครงงาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๘. หน้า ๑๘.

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์. ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส, ๒๕๕๔.

วันเพ็ญ จันทร์เจริญ. การเรียนการสอนปัจจุบัน. สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒.

วิจารณ์ พานิช. **วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕.

วิโรจน์ สารัตนะ. **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่สะท้อนต่อการศึกษาศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: ทิพยสุทธิ, ๒๕๕๖.

วีณา ประชากุล และประสาธ เนืองเฉลิม. **รูปแบบการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔.

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. **เอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น พลเมืองดี**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๘.

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙.

สมนึก ภัททิยธนี. **การวัดผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กทม.: ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๖.

สุคนธ์ ภูริเวทย์. **การออกแบบการสอน Instructional design**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **ทักษะการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กาญจนา โป๊ะประนม. “การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ประกอบวิชาชีพครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.

ณัฐวรรณ ฐิตาคม. “การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

นำพงศ์ สุขสบาย. “การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของประชาคมอาเซียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.

บุญยา จันทมาตย์. “การศึกษาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระกฤษณะ วชิรญาโณ (วักกัต์เพชร). “การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระคณศ ปภัสโร (ทองผา). “การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนวัดบางพลีน้อย จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

วิไลวรรณ รุ่งเรืองสมบัติ. “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๘.

(๓) บทความ:

เต็มใจ ศรีนวล. “โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”. **วารสารข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาวิชาการ**. ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๗): ๑๘.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

ลัดดา ศิลาน้อย และคณะ. **เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๘. หน้า ๒๒. (อัดสำเนา).

วันเพ็ญ วรรณโกมล. **การสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี. ๒๕๔๒. หน้า ๑๓๔-๑๓๕. (อัดสำเนา)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ **เอกสารข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา ๒๕๖๐**. กาฬสินธุ์: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๐.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)**. หน้า ๑๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

แผนภาพรู้และแจ้งรู้ ทักษะแห่งศตวรรษที่. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.p21.org/our-work/p21-framework> [๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

(I) Books:

Joyce. B. and other. **Model of Teaching**. Boston: Allyn and Bacon, 2009.

Chris Kyriacou. **Essential Teaching Skills**. United Kingdom: Nelson, 2007.

(II) Articles:

Harry. Matlay. “Entrepreneurship Education in the UK : A Critical Analysis of Stakeholder Involvement and Expectations”. **Journal of Small Business and Enterprise Development**. 16(2) [2009]: 355-368.

McDonald. Dania M.. “Teaching for Scientific Understanding: A study of the Effects of Two Methods.” **Masters Abstracts International**. 12(05) (October 2004): 1458.

Nozomi Hishida. Rajib Shaw. “Chapter 15 Participatory Urban Environmental Management and Social Capital in Danang”. in **Rajib Shaw (ed.) Urban Risk Reduction: An Asian Perspective**. (1) (2009): 295-315.

(IV) Electronics:

Jennings. R. N. **Transforming Civics and Citizenship Education in the Middle Years of Schooling: An Exploration of Critical Issues Informing Teachers’ Theories of Action**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://eprints.jcu.edu.au/1238/> [๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑].

British Council. (2008). **Teaching Skills Inspiring teaching excellence**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.britishcouncil.fr/sites/britishcouncil.fr2/files/bc_teaching_skills.pdf. [๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยและหนังสือขอความอนุเคราะห์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรื่อง สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ
การดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย

๑. ผศ.ดร. ประยูร แสงใส
๒. ดร.สาคร มหาหิงค์
๓. พระครูสุธีวรสาร,ดร.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์)

- ๔.พระครูสิริพัฒน์เทศก์ รองเจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ ประธานฝ่ายเผยแผ่จังหวัดกาฬสินธุ์)
- ๕.นายชัยวัฒน์ ตั้งพงษ์

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๘๒

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร พศ.ดร. ประยุทธ์ แสงใส

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พรมชาติ) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๓๐.๑.๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๘๒

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร **ดร. ลาด มนาซิงค์**

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พรหมชาลี) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารสนเทศที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ที่ ศธ.๖๑๓๒๒.๓/ว ๔๓๓

สำนักงาน วศ.กม.ร.
เลขที่.....
วันที่.....
ผู้รับ.....

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ลำปางโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร พญ.ดร.ศิริวรรณ ดิ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พรมชาติ) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระพื้นที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักธรรมวินัย" ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี ศ.ร.สมควร นามสีฐาน และศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผอ.วศ.ก.
เพื่อ ☒ ทราบ ☒ พิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

(พระพุฒระกูล พุทธระกิจโต, ดร.)

หัวหน้า สบ.วศ.ก.
๒๕/๑๑/๒๕๖๓

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

หมายเลขการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๐ ๖๕๖๖

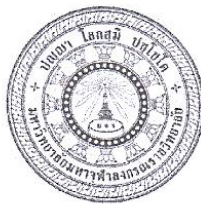
(พระครูสุวรรณสาร,ดร.)
ผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕/๑๑/๒๕๖๓

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ ๓ ๘๓

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร พระค วิสิธิพัฒน์นวิเทศก

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พรมชาติ) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอ
อนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๘๓

เลขที่ 1684	สพม.24
วันที่ ๒๕ พย ๒๕๖๑	
☒ รับทราบ	☐ การเงิน
☐ ไม่ออกและแนบ	☐ ส่งเสริม
☐ หน่วยงานบุคคล	☐ นิเทศ
บัณฑิตศึกษา	
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี	
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐	

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ใช้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร 46131/ว ๘๓/๒๕๖๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พระชาลี) รหัสประจำตัว ๒๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารสนเทศเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผอ.คห.๘๔

ด้วย พระจินดา สุขาโต จิตวิทยาพุทธปฏิบัติ

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

พุทธศาสนิกชนที่มีหน้าที่ ศ.บัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศึกษาเขตขอนแก่น พ.ศ.๒๕๖๑/๒๕๖๑

อานเน

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

เพื่อไปติดต่อขอ

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-ทพ/สพค.๕

-รองอธิการบดี เขตขอนแก่น

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

(นายไชยวัฒน์ ใจสูง)

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตในกำกับของมหาวิทยาลัย เขต ๒๔

๑๑ เม.ย.

ภาคผนวก ข.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งแบบสอบถามนี้ใช้ครูสังคมศึกษาที่สอนระดับมัธยมศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูลแบบสอบถาม และแบบสอบถามนี้จะมีประโยชน์ ในการวิจัยอย่างมาก จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านโปรดได้กรอกข้อมูลแบบสอบถามทุกข้อ ด้วยความเป็นจริง คำตอบที่ได้นี้จะเป็ผลต่อการวิจัยและแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบ ต่อผู้ให้ข้อมูลด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น แบบสอบถามมี ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระจินดา สุขาโต/พรหมชาติ

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

๒. อายุ

☐

๒๐ - ๓๐ ปี

☐

๓๐ - ๔๐ ปี

☐

๔๐ - ๕๐ ปี

☐

๕๐ ปีขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษา

☐

อนุปริญญา

☐

ปริญญาตรี

☐

ปริญญาโท

☐

ปริญญาเอก

๔. ประสบการณ์สอน

☐

๑ - ๑๐ ปี

□

๑๐ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง
วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

#####

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการปฏิบัติ ซึ่งตรงกับความคิดของท่านเพียงช่องเดียว
ในแต่ละข้อ โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้
ปฏิบัติมากที่สุด

ให้คะแนน ๕

ปฏิบัติมาก

ให้คะแนน ๔

ปฏิบัติปานกลาง

ให้คะแนน ๓

ปฏิบัติน้อย

ให้คะแนน ๒

ปฏิบัติน้อยที่สุด

ให้คะแนน ๑

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ระดับการปฏิบัติ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร						
๑.๑	ครูสอดแทรกหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าไปในเนื้อหาของรายวิชา พื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน สังคม					
๑.๒	ครูจัดการเรียนรู้โดยพัฒนาแนวคิดของนักเรียนให้มี พรหม วิหาร ๔					
๑.๓	ครูจัดการเรียนรู้โดยปลูกฝังพรหมวิหาร ๔ ให้แก่นักเรียน อย่าง เป็นรูปธรรม					
๑.๔	ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยเน้นให้นักเรียน มี พรหมวิหาร ๔ ประจักษ์ ในการดำเนินชีวิตในสังคม					
๑.๕	ครูพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัส ทางด้านกายและใจให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี ในการ ดำเนินชีวิตในสังคม					
๑.๖	ครูจัดการเรียนรู้โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาพัฒนาให้นักเรียน เป็นพลเมืองดีของสังคม					
๑.๗	ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ได้เหมาะสมกับ วัย และความพร้อมของผู้เรียน					
๑.๘	ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ตรงตาม บูรณาการใน เนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม					
๑.๙	ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ อย่าง ต่อเนื่อง					

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ระดับการปฏิบัติ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๒.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน						
๒.๑ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน						
๒.๑.๑	ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา					
๒.๑.๒	ครูได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ใน รายวิชาที่สอน					
๒.๑.๓	ครูให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นในอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะพรหมวิหาร ๔					
๒.๑.๔	ครูให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวและสาระนั้นรู้จากสื่อต่างๆ และนำเสนอสาระสำคัญ เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔					
๒.๑.๕	ครูให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔					
๒.๒ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร						
๒.๒.๑	ครูให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔					
๒.๒.๒	ครูจัดให้นักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรม					
๒.๒.๓	ครูได้สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทุกครั้ง					
๒.๒.๔	ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียนชอบกิจกรรมฝึกจิตภาวนา นั่งสมาธิ					
๒.๒.๕	ครูได้ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น งานแห่เทียนพรรษา งานวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก เป็นต้น					
๒.๓ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน						
๒.๓.๑	ครูได้ให้นักเรียนมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับประชาชนในชุมชน					
๒.๓.๒	ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียน ร่วมกิจกรรมบริการสังคม เช่น ช่วยเหลือวัด ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เป็นต้น					

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ระดับการปฏิบัติ				
		๑	๒	๓	๔	๕
๒.๓.๓	ครูได้ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง					
๒.๓.๔	ครูได้ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียนในการบำเพ็ญตน ให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวโรงเรียนชุมชนสังคมและ ประเทศชาติ					
๒.๓.๕	ครูได้ให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจ ในลักษณะอาสาสมัคร					
๓. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้						
๓.๑	ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง					
๓.๒	ครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการ เรียนการสอน					
๓.๓	ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ ทาง พรหมวิหาร ๔					
๓.๔	ครูมีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพรหมวิหาร ๔ ในบทเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน					
๓.๕	ครูมีการใช้แหล่งเรียนรู้ ของวัดด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับพรหม วิหาร ๔ ของสถานีตำรวจด่านภูมิจราจร ยาเสพติดกับพรหม วิหาร ๔ ของสถานพยาบาล ด้านการรักษาสุขภาพอนามัยกับ พรหมวิหาร ๔					
๔. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้						
๔.๑	ครูวัดและประเมินผลการเรียนทางคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร					
๔.๒	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วย ความเมตตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น					
๔.๓	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วย ความกรุณาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น					
๔.๔	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วย					

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ระดับการปฏิบัติ				
		๑	๒	๓	๔	๕
	ความมุงิตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น					
๔.๕	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วย ความมุงิตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น					
๔.๖	ครูเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วน ร่วม ในการประเมินผล					
๔.๗	ครูสนับสนุนให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงและ พัฒนาการเรียนของตนเอง					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดง
ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง

วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

*****

๑. ครูมีปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านการจัดเนื้อหาในหลักสูตร อย่างไร ?

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ครูมีปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน อย่างไร ?

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ครูมีปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อย่างไร ?

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ครูมีปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างไร ?

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค.

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (IOC)

แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์

#####

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อความมีความสอดคล้อง หรือ ถูกต้องเพียงใด
เหมาะสม + ๑ ไม่แน่ใจ ๐ ไม่เหมาะสม - ๑

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ
		+ ๑	๐	- ๑	
๑. การจัดเนื้อหาในหลักสูตร					
๑.๑	ครูสอดแทรกหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าไปในเนื้อหาของ รายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				
๑.๒	ครูวัดการเรียนรู้โดยพัฒนาแนวคิดของนักเรียนให้มี พรหมวิหาร ๔				
๑.๓	ครูวัดการเรียนรู้โดยปลูกฝังพรหมวิหาร ๔ ให้แก่นักเรียน อย่างเป็นรูปธรรม				
๑.๔	ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยเน้นให้นักเรียน มีพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ ในการดำเนินชีวิตในสังคม				
๑.๕	ครูพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัส ทางด้านกายและใจให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี ในการดำเนินชีวิตในสังคม				
๑.๖	ครูจัดการเรียนรู้โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม				

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ
		+ ๑	๐	- ๑	
๑.๗	ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ได้เหมาะสมกับ วัย และความพร้อมของผู้เรียน				
๑.๘	ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ ตรงตาม บูรณาการ ในเนื้อหาของรายวิชาพื้นฐาน สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				
๑.๙	ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ อย่าง ต่อเนื่อง				
๒.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
๒.๑ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน					
๒.๑.๑	ครูอธิบายหลักพรหมวิหาร ๔ ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา				
๒.๑.๒	ครูได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมพรหมวิหาร ๔ ใน รายวิชา ที่สอน				
๒.๑.๓	ครูให้นักเรียนใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นใน อภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะพรหมวิหาร ๔				
๒.๑.๔	ครูให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวและสารานุกรมจากสื่อต่าง ๆ และ นำเสนอสาระสำคัญ เกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔				
๒.๑.๕	ครูให้นักเรียนทำแฟ้มสะสมงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรหม วิหาร ๔				
๒.๒ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร					
๒.๒.๑	ครูให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศเสนอข่าวสารที่มีประเด็น เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔				
๒.๒.๒	ครูจัดให้นักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรม				
๒.๒.๓	ครูได้สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทาง ศาสนาทุกครั้ง				
๒.๒.๔	ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียนชอบกิจกรรมฝึกจิตภาวนา นั่งสมาธิ				

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ
		+ ๑	๐	- ๑	
๒.๒.๕	ครูได้ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมด้านประเพณีและ วัฒนธรรมที่โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น งานแห่เทียน พรรษา งานวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก เป็นต้น				
๒.๓ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน					
๒.๓.๑	ครูได้ให้นักเรียนมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับ ประชาชนในชุมชน				
๒.๓.๒	ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียน ร่วมกิจกรรมบริการสังคม เช่น ช่วยเหลือวัด ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เป็น ต้น				
๒.๓.๓	ครูได้ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง				
๒.๓.๔	ครูได้ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนในการบำเพ็ญ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวโรงเรียนชุมชนสังคมและ ประเทศชาติ				
๒.๓.๕	ครูได้ให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัด กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ตามความถนัด และความสนใจ ในลักษณะอาสาสมัคร				
๓. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
๓.๑	ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง				
๓.๒	ครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการ เรียนการสอน				
๓.๓	ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ ทางพรหมวิหาร ๔				
๓.๔	ครูมีการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพรหม วิหาร ๔ ในบทเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน				

การจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์		ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ
		+ ๑	๐	- ๑	
๓.๕	ครูมีการใช้แหล่งเรียนรู้ ของวัดด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับ พรหมวิหาร ๔ ของสถานีตำรวจด้านกฎจราจร ยาเสพติด กับพรหมวิหาร ๔ ของสถานพยาบาล ด้านการรักษาสุขภาพ อนามัยกับพรหมวิหาร ๔				
๔. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้					
๔.๑	ครูวัดและประเมินผลการเรียนทางคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร				
๔.๒	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความเมตตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น				
๔.๓	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความกรุณาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น				
๔.๔	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความมูทิตาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น				
๔.๕	ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยความอุเบกขาต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่น				
๔.๖	ครูเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ได้มีส่วน ร่วม ในการประเมินผล				
๔.๗	ครูสนับสนุนให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงและ พัฒนาการเรียนของตนเอง				

(ลงชื่อ).....

(.....)

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

วันที่...../...../.....

ข้อที่	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ดัชนีความ สอดคล้อง	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
2	1	1	1	0	1	4	0.80	สอดคล้อง
3	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
5	1	0	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
6	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
7	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
8	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
9	1	0	1	1	0	3	0.60	สอดคล้อง
10	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
11	1	1	0	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
12	0	1	1	0	1	3	0.60	สอดคล้อง
13	1	0	1	1	0	3	0.60	สอดคล้อง
14	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
15	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
16	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
17	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
18	1	1	0	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
19	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
20	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
21	0	1	1	0	1	3	0.60	สอดคล้อง
22	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
23	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
24	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
25	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
26	1	0	1	1	0	3	0.60	สอดคล้อง
27	0	1	1	0	1	3	0.60	สอดคล้อง

28	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
29	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
30	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
31	1	0	1	1	0	3	0.60	สอดคล้อง
32	0	1	1	0	1	3	0.60	สอดคล้อง
33	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
34	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
35	1	1	1	1	1	5	1.00	สอดคล้อง
36	1	0	1	1	0	3	0.60	สอดคล้อง

ผลการวิเคราะห์การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective

Congruence : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก ง.

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out) และหนังสือขอความอนุเคราะห์

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	๓๐	๗๕.๐
	Excluded ^a	๑๐	๒๕.๐
	Total	๔๐	๑๐๐.๐

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
.๘๖๘	๓๕

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
เพศ	๑๓๗.๙๐	๙๖.๔๓๘	.๐๐๐	.๘๙๙
อายุ	๑๓๖.๙๓	๙๔.๖๘๕	.๐๐๐	.๙๑๖
วุฒิ	๑๓๖.๙๐	๙๖.๔๓๘	.๐๐๐	.๘๙๙
ประสบการณ์	๑๓๗.๘๗	๙๕.๗๐๖	.๑๙๖	.๘๙๘
คำถาม๑	๑๓๔.๗๓	๙๒.๒๐๒	.๕๖๒	.๘๙๕
คำถาม๒	๑๓๔.๗๓	๙๑.๙๒๖	.๔๘๖	.๘๙๕

កំណាម៣	១៣៤.៦៧	សស.៧៨២	.៦១៦	.សស២
កំណាម៤	១៣៤.៩៧	សស.៦២០	.៥២៩	.សស៤
កំណាម៥	១៣៤.៥៣	សស.៤៦៤	.៥៣៦	.សស៤
កំណាម៦	១៣៤.៦៧	សស.២៦៤	.៧២៧	.សស១
កំណាម៧	១៣៤.៧៣	សស.៥៨២	.៥៨០	.សស៣
កំណាម៨	១៣៤.៧៣	សស.៩៩៥	.៤៩០	.សស៤
កំណាម៩	១៣៤.៦០	សស.២៤៨	.៧០០	.សស១
កំណាម១០_២.១.១	១៣៤.៥៣	សស.៤៩៩	.៧២២	.សស២
កំណាម១១_២.១.២	១៣៤.៦៧	សស.៤៣៧	.៧១៨	.សស១
កំណាម១២_២.១.៣	១៣៤.៥៧	សស.២៨៩	.៧៦៤	.សស១
កំណាម១៣_២.១.៤	១៣៤.៦៣	សស.៩៩៩	.៦១០	.សស៣
កំណាម១៤_២.១.៥	១៣៤.៤៣	សស.៧៣៧	.៦៨៥	.សស១
កំណាម១៥_២.២.១	១៣៤.៣៧	សស.៧៩២	.៦៨០	.សស១
កំណាម១៦_២.២.២	១៣៤.៥០	សស.១៥៥	.៤៦២	.សស៥
កំណាម១៧_២.២.៣	១៣៤.៧៧	សស.២២០	.៦៨៨	.សស១
កំណាម១៨_២.២.៤	១៣៤.៦៧	សស.០៥៧	.៦៥៨	.សស២
កំណាម១៩_២.២.៥	១៣៤.៣០	សស.២៥២	.៧៣៧	.សស១
កំណាម២០_២.៣.១	១៣៤.៧៣	សស.៥៨២	.០២៧	.សស៣
កំណាម២១_២.៣.២	១៣៤.៨៧	សស.៧៧៥	.០១០	.សស៤
កំណាម២២_២.៣.៣	១៣៤.៣០	សស.០១០	.០១៨	.សស១
កំណាម២៣_២.៣.៤	១៣៤.៣៣	សស.៩២០	.០៧២	.សស៣
កំណាម២៤_២.៣.៥	១៣៤.៤០	សស.៨០០	.១១៨	.សស០
កំណាម២៥_៣.១	១៣៤.៥៧	សស.១៥១	.៧៨៨	.សស៩
កំណាម២៦_៣.២	១៣៤.៣៧	សស.៥៥១	.៦៩០	.សស២
កំណាម២៧_៣.៣	១៣៤.៧០	សស.២៨៦	.៦៧៨	.សស១
កំណាម២៨_៣.៤	១៣៤.៧០	សស.៦៣១	.៣៦១	.សស៧
កំណាម២៩_៣.៥	១៣៤.៦០	សស.៤២១	.៧៧១	.សស១
កំណាម៣០_៤.១	១៣៤.៧០	សស.៦៦៦	.៦២០	.សស៣
កំណាម៣១_៤.២	១៣៤.៩៣	សស.១៦៨	.០៣៩	.សស៤
កំណាម៣២_៤.៣	១៣៤.៧៣	សស.៥៨២	.០២៧	.សស៣

ကံၢ်ဂၢၢ်မၤၤၤ_ၤ.ၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	.ၤၤၤ	.ၤၤၤ
ကံၢ်ဂၢၢ်မၤၤၤ_ၤ.ၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	.ၤၤၤ	.ၤၤၤ
ကံၢ်ဂၢၢ်မၤၤၤ_ၤ.ၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	-ၤၤၤ	.ၤၤၤ
ကံၢ်ဂၢၢ်မၤၤၤ_ၤ.ၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	ၤၤၤ.ၤၤၤ	.ၤၤၤ	.ၤၤၤ

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๙๒

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน สภามหาบัณฑิตศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามจำนวน ชุด

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พรหมชาลี) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงต้องมีการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (Try out) ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้บัณฑิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานด้วยตนเอง

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุมัติขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ภาคผนวก จ.

หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๓

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ชุด

ด้วย พระจินดา สุขาโต (พรหมชาติ) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๘ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุมัติขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : พระจินดา สุขาโต (พรมชาลี)
- วัน เดือน ปีเกิด : เกิดวันศุกร์ที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕
- ภูมิลำเนาที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๓๓ หมู่ ๑๒ บ้านคำเจริญ ตำบลเมืองเพีย
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๕๐
- การศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๘ : จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนบ้านโสกแกคำเจริญ ตำบลเมืองเพีย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๕๐
- พ.ศ. ๒๕๔๑ : จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนอุทุมพรพิสัยประชาสรรค์ ตำบลเมืองเพีย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๕๐
- พ.ศ. ๒๕๔๓ : จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสหพันธ์ อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๑๔๐
- พ.ศ. ๒๕๖๐ : จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
- : นธ.เอก, ปธ.๑-๒ วัดประชาานิยม ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๐๐๐๐
- ตำแหน่ง : เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : สำนักสงฆ์วัดพุทธาวาส (ภูสิงห์) ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๑๔๐
- โทรศัพท์ : ๐๘๙-๐๕๔๕๘๐๑